

Rapport fra den tredje konference i Kristent- Muslimsk Samtaleforum

24.-25. oktober 2008
i Fredens Kirke, København

**Folkekirke og
Religionsmøde**

Indholdsfortegnelse

Indledning	1
Indledning	2
Deltagerliste	3
Referat	4
Velkomst	4
Velkommen til Fredens Kirke	5
Åndelig refleksion	5
Indledning v/ biskop Erik Norman Svendsen	5
Religion i frihed – Frihed i religion v/ Jørgen S Nielsen	7
Fælles drøftelse	10
Samtale om aktuelle problemstillinger	11
Fælles drøftelse	12
Paneldrøftelse	13
Fælles drøftelse	17
A Common Word i dansk perspektiv	19
Fælles drøftelse	21
Respons fra arbejdsgruppen om ytringsfrihed	22
Respondenter	22
Drøftelse	23
Drøftelse af Basis for Kristent Muslimsk Samtaleforum	24
Fremtidige opgaver og tiltag	24
Nedsættelse af styringsgruppe	25
Pressemeddelelse	25
Afslutning	25
Pressemeddelelse	25
Appendiks: Rapport fra arbejdsgruppen om ytringsfrihed	26
Appendiks: Basis for KMS	28

Indledning

Af Berit Schelde Christensen, generalsekretær for Folkekirke og Religionsmøde

”Religion i frihed – frihed i religion”. Dette var temaet for den tredje konference for kristne og muslimske ledere i Danmark, som fandt sted d. 24. – 25. oktober 2008 i Fredens Kirke i København.

Blandt de 47 deltagere var fire biskopper fra folkekirken, den katolske biskop i Danmark, præster og en række ledende imamer og ledere fra kristne og muslimske trossamfund og organisationer, herunder de to nye muslimske paraplyorganisationer. Hermed blev konferencen det største møde, som hidtil har fundet sted mellem kristne og muslimske ledere i Danmark. Og som biskop Erik Norman Svendsen udtrykte det: ”Første gang var et forsøg, anden gang en naturlig fortsættelse af forsøget, tredje gang er det fælles samtaleforum allerede lidt af en institution. Ja, en nødvendig institution i vores fælles liv som religiøse ledere i Danmark.”

Den første konference fandt sted i 2006 efter krisen om Muhammedtegningerne. Næste konference fandt sted i 2007 i Imam Ali Islamisk Center med temaet ”Medborgerskab og naboskab”. På dette års konference viste det sig, at tiden og dialogen er moden til, at kristne og muslimske ledere i fællesskab kan drøfte også mere udfordrende temaer som f.eks. muligheder og grænser forbundet med begrebet om religionsfrihed. Konferencen var præget af gode samtaler, hvor der fra både muslimsk og kristen side blev talt meget åbent også om vanskelige og sensitive emner som tegn på, at der nu er opbygget et tillidsfuldt forhold.

Årets konference blev planlagt og gennemført af den styringsgruppe, som blev nedsat på anden konference bestående af Niels Henrik Arendt, Naveed Baig, Fatimah Zahra Bellaoui, Anne Ehlers, Peter Fisher-Nielsen, Sami Küçükakin, Mogens S. Mogensen, Majid Sairafianpour og Leif Vestergaard.

Der skal lyde en stor tak til Fredens Kirke, som var vært for konferencen. Under ledelse af sognepræst Niels Underbjerg havde de lagt et stort arbejde i at skabe de bedste rammer for konferencen. Dialogforum tilbød at være værter for den fjerde konference i Kristent Muslimsk Samtaleforum, som skal afholdes i efteråret 2009.

Deltagerliste

Muslimske ledere

Isa Kuyucuoglu
Imam Radwan Mansour
Imam Abdullah Khan
Imam Khademi
Asmat Mojaddedi
Hatice Kocer
Betül Karakaya
Fatima Zahra Bellaoui
Sami Kucukakin
Mohammed Attia
Marwan Cheikh Youssef
Jehad Al Farra
Mehmed Hodzic
Ahmed Habib
Nadeem Asim Mohammad
Taqueer Hussain
Khalid Alsubeihi
Hospitalsimam Naveed Baig
Safet Bektovic
Majid Sairafianpour
Stine Høxbroe

Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse, DYANET, leder
Den Arabiske Kulturforening
Det Islamiske Forbund
Imam Ali Islamisk Center (Ahlul Bait)
Muslimernes Fællesråd, formand
DMGT – Sammenslutningen af Muslimske Indvandrerforeninger
DMGT – Sammenslutningen af Muslimske Indvandrerforeninger
Demokratiske Muslimer, bestyrelsesmedlem
Dialogforum, formand
Dansk Muslimsk Union, sekretær
Islamic Cultural Center, København
Dansk Islamisk Råd, formand
Den Islamiske forening af Bosniakker i Danmark
Det Somaliske Forum i Århus
Minhaj ul-Quran, bestyrelsesmedlem
Muslimer i Dialog, bestyrelsesmedlem
Fædregruppen på Nørrebro
Rigshospitalet og Islamisk Kristent Studiecenter
Det Teologiske Fakultet, København
Imam Ali Islamisk Center, (Ahlul Bait), talsmand
Muslimernes Fællesråd, daglig leder

Kristne ledere

Biskop Erik Norman Svendsen
Biskop Karsten Nissen,
Biskop Peter Fischer-Møller
Biskop Steen Skovsgaard
Biskop Czeslaw Kozon
Generalvikar Lars Messerschmidt
Pastor Leif Vestergaard
Sognepræst Anne Ehlers
Inge Lise Pedersen
Bodil Therkelsen
Jørgen Skov-Sørensen
Domprovst Anders Gadegaard
Pastor Peter Götz
Bent Hylleberg
Pastor Jonas Kouassi-Zessiah

Generalsekr. Kristian Skovmose

Sognepræst Annette Bennedsgaard
Provst Palle Thordal
Daniel Ettrup Larsen
Stiftspræst Lissi Rasmussen
Lektor Peter Lodberg
Marianne Larsen
Erling Tiedemann
Stiftspræst Niels Underbjerg
Thomas Frank
Mads Christoffersen

Københavns Stift
Viborg Stift
Roskilde Stift
Lolland-Falsters Stift
Den Katolske Kirke i Danmark
Den Katolske Kirke i Danmark
Folkekirke og Religionsmøde, formand
Århus Stiftsudvalg vedrørende islam og kristendom, formand
Landsforeningen af Menighedsråd, formand
Landsforeningen af Menighedsråd, bestyrelsesmedlem
Det mellemkirkelige Råd, sekretariatschef
Danske Kirkers Råd, formand
Danske Kirkers Råd, Missionsforbundet
Frikirkeforum, Baptistkirken
Kirkernes Integrations Tjeneste, Præst for den fransktalende kirke i København
Kristent Informations- og Videnscenter om Islam og Kristendom (KIVIK) og Sudanmissionen
Gellerup Sogn, Folkekirke og Religionsmøde
Amagerland Provsti, Folkekirke og Religionsmøde
Indre Mission i Danmark, konsulent for tværkulturelt arbejde
Islamisk Kristent Studiecenter, formand
Det Teologiske Fakultet, Århus
Folkekirken Tværkulturelle Samarbejde i Odense, leder
Danske Kirkers Råd, Den Katolske Kirke
Fredens Sogn, Folkekirke og Religionsmøde
Viborg Stift, teologisk medarbejder
Danske Kirkers Råd, generalsekretær

Øvrige deltagere

Mogens S. Mogensen
Berit Schelde Christensen
Tine Zinck Damgaard
Jørgen S. Nielsen

Folkekirke og Religionsmøde
Generalsekretær i Folkekirke og Religionsmøde
Folkekirke og Religionsmøde
Professor ved Center for Europæisk Islam Tænkning

Referat

Velkomst

Sami Kucukakin, formand for Dialogforum, bød velkommen til konferencen.

Kære ærede gæster

Jeg byder jer alle velkommen på vegne af *kristne og muslimske lederes styregruppe* til den tredje og årlige *konference for kristne og muslimske ledere i Danmark* om ”*Religion i frihed – Frihed i Religion*” i Fredens Kirke.

Som det allerede kan høres, vil freden komme til at spille en central rolle i dette års *konference for kristne og muslimske ledere i Danmark*, idet alt i denne anledning er vævet i fredens navn. Og må vores positive tiltag komme til at afspejle sig i den mangfoldige *familien Danmark*.

Der har været muslimer i Danmark i over 30 år, men for første gang arrangerede Københavns Rådhus en Eid fest, hvor borgmesteren inviterede muslimer til Rådhuset. Det, jeg prøver på at sige, er, at man er nødt til at være tålmodig og arbejde ihærdigt og målrettet i mange år, hvis man forventer bæredygtige resultater for Danmark. Derfor gælder ordsproget ”*Hastværk er lastværk*” også her.

Konferencen for kristne og muslimske ledere i Danmark begyndte i 2006 i Nyborg, hvor de smukke omgivelser lagde ramme til et meget godt initiativ, som var at samle mennesker med kristen og muslimsk tro for at skabe en god dialog. Formålet med den første konference var at arbejde på at forbedre forholdene og forståelsen mellem kristne og muslimer i Danmark med udgangspunkt i opfattelsen af, at det var af afgørende betydning at tage den religiøse kerne i den cirkulerende konflikt alvorligt. Og det var også i denne anledning, at Biskop Karsten Nissen meget godt udtrykte, at det som religiøse mennesker, dvs. kristne og muslimer med forskellig tro, var vigtig at tale sammen, da de har levet, stadig lever og fremover vil leve i det samme land.

”*Medborgerskab og naboskab*” var overskriften for den anden konference, som blev afholdt i Imam Ali Moskeen. Leif Vestergaard sagde: ”*Vi ved godt, at der hos nogen er en vis utålmodighed, fordi man mener, at udviklingen burde gå hurtigere og blive mere konkret. Men jeg er overbevist om, at den proces, vi er i gang med, kræver sin tid. Tid til at opbygge kontakter og skabe netværk, tid til at opbygge tillid, og tid til at finde de bedst mulige løsninger på de opgaver, som ligger foran os.*”

Som sagt er emnet for i år frihed i religion og religion i frihed, hvad jeg gerne vil sige et par ord om, inden jeg afslutter min tale.

Det er *friheden* til at træffe sine egne beslutninger, der har bragt os sammen i dag som frie individer, der energisk, viljestærkt og konstruktivt vil arbejde for et samfund, som vil insistere på, at gøre det muligt for både muslimer og kristne at leve side om side i det danske demokratiske samfund.

Denne frihedstanke er essentiel, hvis en konfrontation vil forhindres, som det kommer til udtryk i sammensværgelsernes verden, og samtale og dialog vil opbygges og gøres vedvarende og frugtbart. Mennesket er en civiliseret skabning, og har brug for andre menneskers nærvær, derfor er ønsket om og behovet for dialog, gensidig respekt og forståelse en ufravigelig koncept, vi, de tilstedeværende, burde værne om.

Jeg ser personligt dialog, fred og fordragelighed blive praktiseret oftere og oftere i disse og lign. optimistiske sammenkomster.

Endvidere er jeg af den overbevisning, at i dag vil føre til *Den Almægtige Skabers Tilfredshed, Accept og Barmhjertighed*. Jeg håber, at dette bliver gaven for disse bestræbelser.

Frihed

Jeg vil til sidst gerne citere fra en teolog og tænker, som jeg respekterer og betragter som en vigtig inspirationskilde for de aktiviteter, jeg indgår i. Det er den tyrkiske teolog og tænker Fethullah Gülen.

Han siger om frihed:

- Frihed er civiliseret frihed. Den bærer religionens og moralens diamantkæde og den sunde fornufte gyldne krave.
- Frihed tillader mennesker at gøre, hvad de end vil, forudsat at de ikke skader andre.
- Frihed, der ikke også anerkender religiøse ideer og følelser, og ikke tjener som basis for dyd og moral, bliver ligesom en kløe. Samfund, der er plaget af denne sygdom, bliver til slut rastløse og bevæger sig bort fra menneskeheden fælles vej.
- Frihed er imidlertid den moralske ansvarligheds frihed, og viser, at man er menneskelig, for den motiverer og aktiverer samvittigheden og fjerner forhindringer for ånden.

Med de her ord siger jeg mange tak til Fredens Kirke, præst Niels Underbjerg og menigheden for at stille disse flotte rammer til rådighed for *Konferencen for kristne og muslimske ledere*. Endvidere ønsker jeg Fredens kirke og folkekirken held og lykke med menighedsrådsvalget 2008.

Velkommen til Fredens Kirke

Sognepræst ved Fredens Kirke, Niels Underbjerg, som også er næstformand i Folkekirke og Religionsmøde, bød velkommen til Fredens Kirke, hvor deltagerne mødes i fred og med fred. Fredens Kirke er forandringens sted. Kirken begyndte som danserrestaurant, men blev i 1900 omdannet til kirke. For to uger siden er kirken udlejet til en international kirke. Denne konference er også et udtryk for forandring i vort samfund.

Åndelig refleksion

Oplæsning af tekster fra Bibel og Koran v. hhv. Anne Ehlers og Naveed Baig
Matthæusevangeliet kap. 5,3-12
Sura 2,256 og Sura 58,22

Indledning v/ biskop Erik Norman Svendsen

Biskoppens indledning ved tredje konference for kristne og muslimske ledere i Danmark.

Det kan godt være, at vi i Danmark i teorien holder politik og religion adskilt. Men når jeg indleder her i dag, er det i stedet for integrationsminister Birthe Rønn Hornbech, som desværre ikke kunne være til stede. Det gør imidlertid ikke mig til politiker, og det betyder naturligvis heller ikke, at jeg siger det samme, om ministeren ville have sagt. I den forstand sammenblender vi ikke religion og politik! Jeg har min egen baggrund og begrundelse for at deltage i denne konference, som jeg i øvrigt havde tilmeldt mig, inden vi fik afbud fra ministeren.

Jeg finder det nemlig afgørende vigtigt, at dette samtaleforum eksisterer og fungerer. Det er måske det vigtigste overhovedet ved de samtaler, som nu skal i gang: at vi er sammen og taler sammen i øjenhøjde og ikke, som så ofte i den offentlige debat, kun taler til hinanden og ikke med hinanden.

Det at tale med hinanden rummer nemlig mere end ord. Det rummer også nærvær og dermed fysisk kontakt. Vi giver hinanden hånden, vi ser hinanden ind i øjnene, og vi opfanger den andens mimik, smil og panderynken, tilslutning og uenighed.

Det at tale sammen og være sammen rummer altid mindst to muligheder: at man går fra hinanden i skuffelse, ja måske vrede, eller at man kommer nærmere hinanden som mennesker. Ikke nødvendigvis at man er blevet mere enige, end man var i forvejen. Ja, måske er man enige om, at man er hjertens uenige. Men man er alligevel kommet hinanden nærmere: i gensidig forståelse, accept og respekt. Næste gang man mødes, er man allerede på talefod og har en forudforståelse af den anden. Så man ikke hver gang skal begynde med Adam og Eva, men så der er udvikling i samtalen fra gang til gang.

Så derfor: alle gode gange tre, som vi siger. Første gang var et forsøg, anden gang en naturlig fortsættelse af forsøget, tredje gang er det fælles samtaleforum allerede lidt af en institution. Ja, en nødvendig institution i

vores fælles liv som religiøse ledere i Danmark. Et gammelt kristent land i opbrud på mange måder og fronter: politisk, kulturelt og religiøst. Medierne er fulde af beretninger herom, og ikke kun for det gode.

”Vi har brug for at lytte til hinanden og ikke kun lytte til historier om hinanden, og vi har brug for at nuancere vores opfattelse af hinanden”

Tværtom! For medierne fokuserer på det problemfyldte, ikke det vellykkede. Fx på de dårligt integrerede frem for de velintegrerede. Det er både godt og skidt. Godt, fordi det afdækker problemer, der skal løses. Skidt fordi det giver et forenklet og dermed forkert billede af dagens multireligiøse og multikulturelle samfund.

Vores samtaleforum har en anden karakter. Vi mødes, fordi vi har brug for at tale sammen på vores egne betingelser. For at blive klogere på hinanden og dermed på religionsmødet, men også for at modvirke falske forestillinger og fjendebilleder. Vi har brug for at lytte til hinanden og ikke kun lytte til historier om hinanden, og vi har brug for at nuancere vores opfattelse af hinanden. Så falske modsætninger modsiges og ægte uenigheder får lov at komme til orde uden at man derfor fratager hinanden ordet eller friheden til at udtrykke sin tro i overensstemmelse med ens opfattelse og tradition.

Tilstedeværelsen af andre religioner og især islam har forandret meget i vores fælles land og givet os i folkekirken nye udfordringer og nye indsigter. Mødet med en anden missionerende religion som islam har gjort det tydeligt for os, at mission hører til kirkens væsen. Men hvordan praktiserer vi mission over for anderledes troende? Det er udfordringen til os som kristne. Det kan i hvert fald ikke praktiseres uden den frie samtale, som på én og samme tid tager sin egen og den andens tro alvorligt, og som derfor også er parat til at lytte til den anden. Så lad os begynde dér.

Denne gang er temaet: *”Religion i frihed – frihed i religion.”* For os der er opvokset i Danmark er det nærmest en selvfølge, at vi har fuld religionsfrihed i dette land. Det har vi haft siden Grundloven af 1849 og i den frihed ånder vi og lever som troende. Men religionsfrihed er ikke en isoleret størrelse. Den hænger nøje sammen med ytringsfrihed og dermed også frihed til at sige og gøre noget, som ikke alle synes om, ja måske ligefrem opfatter som en grov krænkelse fx at tegne karikaturer af profeten for nu at nævne et aktuelt eksempel. Eller af Jesus for den sags skyld. Det er ikke sikkert, det er klogt eller anstændigt eller hensynsfuldt at karikere folks tro. Især ikke, når det ikke er ens egen. Men det er en mulighed, som ingen kan fratage nogen. For ytringsfrihed er også frihed til at sige noget dumt eller frækt eller krænkende, og give svar på tiltale – så længe det ikke strider mod gældende lov.

Da de danske biskopper for et par år siden var i Leicester for at se nærmere på religionsmødet i denne Englands mest multireligiøse by, mødte vi bl.a. imamen fra den centralmoské, der også har sæde i Englands Shariaråd. Jeg spurgte ham, hvad han sagde i fredagsbønnen til sin menighed, da striden om de danske karikaturtegninger af profeten var på sit højeste ude i den store verden med afbrændinger af ambassader og voldsomme protester bl.a. foran den danske ambassade i London. Han svarede: ”Jeg sagde, at jeg var såret over disse tegninger, og ønskede at protestere mod deres offentliggørelse, fordi de krænker millioner af menneskers følelser. Jeg opfordrede derfor til, at man skrev indlæg i avisen eller sendte en protest-mail til den danske ambassade. Men så understregede jeg, at trusler om vold og ødelæggelse af andres ejendom var imod Islam og ødelæggende for vores sameksistens med andre her i landet. For vi skal ikke glemme, at vi har religionsfrihed i dette land og forudsætningen herfor er ytringsfriheden”. Det var lige før jeg istemte med et AMEN.

Samme opfattelse mødte jeg i forrige måned ved et besøg hos Stormuftien i Aleppo. Han var naturligvis kritisk over for tegningerne, men om muligt endnu mere kritisk over for de imamer, der tre måneder efter tegningernes offentliggørelse rejste ud i verden for at gøre andre muslimer opmærksomme på sagen. De skulle være blevet hjemme og i stedet ført en dialog med de ansvarlige for tegningerne, for de bor i et demokrati med fuld ytringsfrihed, lød det fra stormuftien.

Religion i frihed. Det er vores fælles gode virkelighed i dette land, og alene den sag er værd at tale med hinanden om. Og gerne fortælle videre til andre dele af verden, hvor religionsfriheden er begrænset eller direkte truet af magthaverne. Det bekymrer mig og mange andre, at kristne behandles som 2. classes-borgere

i flere muslimske lande ja undertiden direkte forfølges. Her har vi i Danmark en god historie at fortælle, som vi i fællesskab burde kunne stå sammen om uanset vores religiøse tilhørsforhold. For religionsfrihed er ikke en given sag, hverken historisk eller aktuelt. Men her i Danmark har vi en fælles værdi, som vi skal værne om og udbygge forståelsen for både hos kristne og muslimer og gerne vidne om over for de samfund, hvor virkeligheden ser helt anderledes ud.

Frihed i religion. Det er den anden overskrift ved denne konference. Umiddelbart tænker jeg på to forhold:

1. Friheden til at følge sin tro og 2. Friheden i ens tro.

1. Friheden til at følge sin tro hænger uløseligt sammen med religionsfriheden. Vi oplever, at det kan gå begge veje. Der er kristne, der konverterer til Islam, og der er muslimer, der konverterer til kristendommen. Afgørende er både friheden til at praktisere sin religion og til at skifte religion. Der er ikke frihed i religion før den proces både er mulig og anerkendt. Ligesom det bør være muligt at drive mission. Jeg nævner dette med bevidstheden om, at flere kristne bliver muslimer i disse år end omvendt. Men først og fremmest nævner jeg det i håbet om, at vi i fællesskab herfra kan give hinanden hånd på at stå sammen om åndsfrihed og religionsfrihed i hele verden og ikke kun i Danmark.
2. Der er en vældig frihed gemt i ens tro. I troen har vi en frihed fra falske autoriteter og er frie til at gøre Guds vilje uanset omkostningerne. Som Guds skabninger er vi bestemt til at leve i frihed ved at være bundet til Gud. Friheden, vi ejer i troen, er altså ikke en frihed til at gøre lige hvad der passer os, men gøre de kærlighedens gerninger, som Gud kræver af os. Den frihed har en side, der vender ud mod det omgivende samfund, både når det gælder vores næste og det ansvar, vi som borgere i det samme land har for vores fælles samfund.

Den engelske ærkebiskop Rowan Williams udtalte for nyligt, at han tager afstand fra de muslimske lærdes tanker om, at de store trosretninger skulle kunne bekræfte hinanden i en fælles forståelse af Gud. ”En sådan bekræftelse vil ikke være ærlig over for nogen, og det vil være en fejltagelse, fordi den ville overse de store forskelle, der vitterligt er,” udtalte ærkebiskoppen. Ikke ganske ulig udtalelser fra danske teologer og sågar biskopper! Nogen af os er her til stede.

Den udtalelse kommer vi sikkert tilbage til i forbindelse med morgendagens drøftelse af brevet fra de 138 muslimske lærde til kristne kirkelige ledere. Men netop temaet: ”Religion i frihed – frihed i religion” sætter fokus på den grundlæggende menneskerettighed, som religionsfriheden er. En forudsætning for fredelig sameksistens mellem troende fra forskellige religioner.

Den fredelige sameksistens mellem forskelligt troende er her hos os som i den store verden et af de vigtigste politiske spørgsmål. Her i Fredens kirke, som har heddet sådan siden 1899, er i hvert fald en ramme og et forum for en samtale herom. En tidligere dansebule, der blev omdannet til kirke af Det københavnske Kirkefond, og som nu er taget ud af sognekirkelige brug men fortsætter som kirke for en international menighed og for tværkulturelt center. Et mødested med højt til loftet og med den gamle keglebane stadig intakt langs kirkerummets ene væg som en erindring om den verden og virkelighed, der ligger lig uden for kirkens døre. Her er der blevet danset og drukket og sikkert også bandet og svovlet, ligesom der er blevet sunget salmer, bedt bønner og forkyndt Guds ord. Dog hver ting til sin tid. I dag ramme om et samtaleforum for muslimer og kristne om fælles vilkår og udfordringer anno 2008 efter Kristi fødsel og anno 1.438 efter profeten Muhammeds fødsel.

Religion i frihed – Frihed i religion v/ Jørgen S Nielsen

Jørgen S. Nielsen vil lægge nogle strøtanker på bordet, mest af historisk karakter, da han er historiker og ikke teolog.

På dette område; Religion i frihed – Frihed i religion er der alt fra positive erfaringer til religionsforfølgelse og smålig diskrimination og mobning. Et af de positive eksempler kan vi læse om i Daily Star i Beirut i dag. Lederen af Amal, en shiitisk politisk bevægelse, opfordrer de arabiske, muslimske ledere til at fordømme forfølgelsen af de kristne i Mosul, og opfordrer kristne ledere verden over til i samarbejde med muslimske ledere til at fordømme disse forfølgelser.

De to elementer – religion og frihed – har altid været i et spændt forhold.

Når man kommer fra et ikke-teologisk udgangspunkt, kan man lidt overfladisk synes, at der er noget tilsyneladende selvmodsigende i den kristne teologis tale om at finde den ultimative frihed i Jesus, der på en måde vel svarer til Islams tale om den *falah*, der findes i at indrette sig under Guds vilje i harmoni med hele skabelsesordenen. Hvordan kan man blive fri ved at underkaste sig? Der er en vis overfladisk logisk mangel her.

Igennem begge religioners historier har forholdet mellem religion og frihed i høj grad været tvetydigt. Både kristendommen og Islam startede som opgør med verdslige autoriteter og materielle prioriteter. I Romerriget, hvor alt var statens, var det oprørsk at sige, at der var noget, der tilhørte Gud. Anderledes var det ikke i Mekka 600 år senere. Dér kan man forstå i det daglige, at friheden netop kan findes ved at forpligte sig i en anden retning over for en absolut uden for den undertrykkende verdslige orden.

Vi ser også i vor historie, at i det øjeblik religion forbindes med politisk og økonomisk magt af alle arter – ikke bare staten, det romerske imperium eller den danske stat, men også inden for et lille samfund i en europæisk by, hvor man lever isoleret, og hvor religion bruges som et magtmiddel – dér bliver forholdet spændt.

Magthaveren vil have kontrol over religion, da religionen kan være et farligt element for magthaveren, hvis han ikke har kontrol med den. Det så vi i imperiekirken, i det romersk-byzantiske rige og i middelalderen. Reformationen førte ikke nødvendigvis i sig selv til mere religionsfrihed. Vi så det i de første 400 år af Islams historie, hvor der var en konstant kamp mellem de politiske magthavere og de religiøse lærde om kontrol med den religiøse autoritet. Det var en kamp, som ulamaerne, de religiøse lærde, i det store og hele vandt, og magthaverne måtte finde andre måder at få styr på religionen på.

I begge religioner har der ofte været interne uenigheder, der førte til undertrykkelse. Afvigelser fra den autoriserede lærdom kunne – både i islamisk og kristen sammenhæng – føre til forfølgelse og død. Der var tidspunkter i den islamiske historie, hvor det faktisk var nemmere at være kristen eller jøde, end det var at være muslim. Ligeledes i den europæiske kristne historie. For magthaverne var ikke interesseret i de teologiske diskussioner blandt de religiøse mindretal. Det var de interne diskussioner i det magtfulde flertal, som var farlige for det politiske styre. Vi kender til mange i vore egne traditioner, som er blevet forfulgt eller slået ihjel, fordi de ville have et opgør med den autoriserede lærdom: Den katolske kirke, hos reformatorerne og hos Ibn Taymir, i det 12. -14. århundrede i Egypten, osv.

I dag oplever vi så nye udfordringer. Det er ikke noget tilfælde, at frihedstankerne, der førte til FN og FNs menneskerettigheder og den europæiske menneskerettighedsdeklaration, blev udviklet i Europa og USA. Ikke fordi vi var bedre eller mere avancerede eller intelligente. De udsprang netop af opgøret med autoritære politiske systemer, der havde rodfæstet sig i middelalderen, opgøret mod den magtalliance mellem konge og kirke, som fandt legitimering i teologiske principper og brug eller misbrug af bibelske skrifter.

Kun langsomt kom kirkerne med. Så sent som i slutningen af det 19. århundrede modsatte det andet vaticanerkoncil sig tanker om demokrati og menneskerettigheder. Og der eksisterer vitterligt kirker i dag, som ikke er særlig gode venner med religionsfriheden, som vi forstår den i Vesteuropa.

Men de fleste kristne teologer opdagede, at de kunne finde gode bibelske og historiske ressourcer til ikke bare at støtte, men at fremelske principperne i menneskerettighedssystemet. I dag kalder de fleste kristne dem kernekristne principper.

I begyndelsen af 1800-tallet opdagede de egyptiske muslimer, som blev sendt til Paris som studenter, at der efter den franske revolutionstid var nye ideer i omløb om medbestemmelsesret, individets status som

”Men de fleste kristne teologer opdagede, at de kunne finde gode bibelske og historiske ressourcer til ikke bare at støtte, men at fremelske principperne i menneskerettighedssystemet. I dag kalder de fleste kristne dem kernekristne principper”

statsborger i et fælles samfund, og at der her var der ideer, som godt kunne siges at reflektere noget ganske essentielt i islamisk tænkning.

Et hundrede år senere noterede Muhammed Abduh, da han i slutningen af det 19. århundrede efter at have opholdt sig som flygtning i Paris kom tilbage til Egypten, at han i Frankrig så Islam uden muslimer, men i Egypten havde fundet muslimer uden Islam. I dag er der også britiske muslimer lærde, som henviser til det skandinaviske velfærdssystem som et sted, hvor de finder islamiske principper, som de ikke finder nogen steder i den muslimske verden.

Problemet var bare, at de principper, som de mødte i Europa, tilsyneladende kun var gyldige for det 19. århundredes Europa. Muslimerne opdagede hurtigt de europæiske dobbeltstandarder, idet principperne for menneskerettigheder kun gjaldt for Europa. Fx gjaldt det ikke for muslimer i Algeriet. Dette har i Algeriet ført til ekstremt negative holdninger blandt muslimer til Europa.

Dobbeltstandarder fortsætter helt op til i dag. Et eksempel er vestmagternes ageren under den kolde krig. Frihed og demokrati bruges – især overfor den islamiske verden – som et våben i international politik. Efter begge Golf-krige begyndte man ganske vist at tale om en ny verdensorden, men hurtigt vandt realpolitikken over al tale om frihed og demokrati.

Jørgen S. Nielsen var positivt overrasket over den fortsatte levende muslimske optagethed af spørgsmålet om frihed og også religionsfrihed. Der har været forsøg på at formulere muslimske menneskerettighedserklæringer, men de har ikke været særligt vellykkede, da resultatet af de lærdes udvalgsarbejde ofte har været styret af politiske regimer. Det gælder fx også "Universal Declaration of Human Rights" fra 1981. Her hedder det altid om menneskerettighederne, at det må være "subject to the law". I den arabiske tekst står der "i overensstemmelse med Sharia". Dertil kommer, at der er meget problematiske uoverensstemmelser mellem den arabiske originaltekst og den engelske oversættelse, fx når det gælder spørgsmålet om retten til konvertering, som ikke anerkendes i den arabiske grundtekst.

Der er en række enkeltpersoner, som stædigt holder fast på nogle af disse frihedsidealer, fx Rashid Ranushi, der har skrevet en bog om borgerrettigheder, og baserer frihedstanken på Sura 2,256. Hassan Turabi, fra Sudan, der ellers er kendt for en hård linje, tog afstand fra Khomeines fatwa mod Salman Rushdie og fastholdt friheden til at tro og ikke tro. Denne side af den interne debat vanskeliggøres imidlertid af den internationale politiske situation.

Muhammed Sliman H. fra Det Muslimske Broderskab har i mange år arbejdet med en islamisk tilgang til demokrati, medbestemmelsesret, frihed og pluralisme. Han taler direkte om et islamisk demokrati og ikke bare vestligt demokratiske tanker iklædt islamisk sprog, men bygget op så at sige indefra, dvs. ud fra Islams egne kilder og med Islams egne metoder kendt fra den islamiske intellektuelle tradition. Men han møder stor modstand fra muslimske ledere i Egypten.

Også i Europa med vore frihedstanker har vi stadig problemer med religion.

Der var folk, som i 1849 modsatte sig tanken om religionsfrihed. Kampen stod mellem Grundtvig og Ørsted, der lige som en række andre modsatte sig indførelsen af religionsfrihed i grundloven, endte heldigvis med, at det var Grundtvigs linje, som vandt.

Også i dag er der skrappe begrænsninger af religionsfriheden i Grækenland. Grækenland er et af de lande, som oftest er blevet anklaget for brud på religionsfriheden i Europa. Også i Polen har der været problemer med diskrimination mod ikke-katolikker. Religionsfrihed er stadig noget, der må kæmpes for i de lande, som har underskrevet den europæiske menneskerettighedskonvention.

Forholdet mellem kirke og stat varierer meget fra land til land i Europa. Bosættelsen af nye religiøse minoriteter i Europa gør, at diskussioner åbnes, som man troede var lukkede. Det gælder fx i Frankrig, hvor man i over hundrede år har haft en streng laïcisme: Religion og religiøse institutioner har ingen plads i det offentlige rum, og staten må ikke støtte eller blande sig i religionernes liv, og religionerne må ikke blande sig i statens affærer. Siden tørklædedebatten 1989 har den franske stat dog gentagne gange forsøgt at få

muslimerne til at organisere sig i et fælles muslimsk råd, der kan repræsentere muslimerne over for staten. Dvs. den ordning man nåede frem til i 1905 ligger ikke fast, men er oppe til genforhandling.

Noget tilsvarende ser man mange andre steder i Europa i så høj grad, at der bl.a. fra ateistiske kredse kommer skarpe reaktioner mod selve fænomenet religion, mod religionens nye synlighed på det offentlige plan i Europa. Blandt de liberale i EU-parlamentet har der således været udtrykt bekymring for religionernes indflydelse på den europæiske politik. Men det tyder også på, at religionerne selv har problemer med den europæiske udvikling og vil deltage i den offentlige debat. Skellet mellem religion og politik ligger altså ikke længere fast.

Vore europæiske frihedstanker har problemer med andre nye religioner. Vi så det i britiske byer, i forbindelse med overdragelse af kirker til andre religioner, fx til hinduer og sikher i England. I de tilfælde dukkede ofte kristne, som ellers ikke kom i kirkerne, op og protesterede. I 1974 var der labour-politikere i Birmingham som protesterede mod bygningen af en moské, en cykelfabrik ville passe bedre ind i bybilledet, mente de. Der var større accept af, at kirker blev gjort til indkøbscentre og lign. I Oslo i 1978 var der tale om bygning af moské. I nogle fløje af kirken, hvor man sagde, at nok gik man ind for religionsfrihed, men man syntes, at det var at gå for vidt at tillade byggeriet af en moské.

Der er mange tilfælde, hvor forholdet til religion især i det offentlige rum – og især de nyankomne religioner – er problematisk eller bliver gjort problematisk. Det er ikke i sig selv et dårligt tegn. Spørgsmålet er, hvordan man håndterer disse kriser, konstruktivt eller destruktivt. Her i landet er vi forholdsvis gode til at håndtere kriserne konstruktiv på trods af alle de dårlige erfaringer. Man kan komme langt i Danmark med tålmodighed.

Mht. tegningekrisen mente Jørgen S. Nielsen ikke, at vejen frem var lovgivning. Man kan opnå meget ved at opføre sig ordentligt. Men i sammenligning med England og mange andre steder, er der her i Danmark tendenser til ikke at opføre sig ordentligt. Ytringsfrihed, ja, selvfølgelig, men mange forstå det som en frihed til at fornærme andre.

I sidste ende drejer det sig om for begge religioner at acceptere, at når omstændigheder forandrer sig, må man også tilpasse ens forståelse af grundprincipper, og hvordan de kan praktiseres. Og det er der en stærk tradition for inden for nogle af fløjene i den islamiske tradition. Hvad er lovens eller Guds intentioner? Det er det, det drejer sig om, ikke de detaljer i den menneskelige lovgivning, som er blevet udarbejdet igennem århundrederne for at udføre de guddommelige intentioner i en bestemt kontekst. Når konteksten ændrer sig, er der plads til at lave om på reglerne, så grundprincipper igen kan udføres i livet. For ofte kan de detaljerede menneskelige reglementer stå i vejen for at gennemføre grundprincipperne.

Vi står alle – ikke bare i religionerne, men også når det gælder det også kulturelle traditioner – med en spænding mellem det overfladiske og det dybe, mellem detaljerne og principperne; Se fx diskussionen om danskhed og danske værdier, der et udtryk for, at forandringer gør, at noget kommer under pres og bliver stresset. Det gælder også politiske ideologier. Socialdemokratiet er fx i dag ikke, hvad det var for 50 år siden.

Vi har alle traditioner og ressourcer, som kan stå i vejen for eller modsætte sig en sådan en tilpasning, men vi har også traditioner og ressourcer, som kan hilse sådanne forandringer velkomne, og som tror på det kreative i den nye oplevelse.

Fælles drøftelse

I den efterfølgende diskussion blev bl.a. følgende emner bragt op

Københavns Universitets satsningsområde ”Religion i det 21. Århundrede”.

Ifl. Jørgen S. Nielsen har det betydet, at man i en række fag i højere grad er begyndt at forholde sig til, at samfundet er blevet multireligiøst.

”Folkekirkeordningen passer systemet godt, idet religionen så ikke kan true systemet politisk. En frigørelse af kirken ville tage kirken ud af statens kontrol”

Den danske folkekirkemodel.

Spørgsmålet er, om kirke og stat kan leve sammen på en sådan måde, at de ikke ødelægger hinanden. Jørgen S. Nielsen anså ikke den danske model som særlig forskellig fra den, man har i England, og egentlig heller ikke så forskellig fra forholdet mellem Islam og stat i muslimske lande. Forskellen fx mellem Syrien og Danmark er dog, at i Syrien får imamerne at vide, hvad de skal prædike i moskéen om fredagen. Generelt er den politiske magt bange for den religiøse magt. Folkekirkeordningen passer systemet godt, idet religionen så ikke kan true systemet politisk. En frigørelse af kirken ville tage kirken ud af statens kontrol.

Europæisk islam.

Er en europæisk version af Islam mulig? Center for Europæisk Islam Tænkning arbejder netop med dette spørgsmål. I Saudi Arabien afviser man, at der er flere former for Islam, men virkeligheden er, at der arbejdes med forståelsen af Islam i en europæisk kontekst. Der sker ændringer mht. klædedragt og familieforhold mv. Immigration til Europa i 60'erne og 70'erne var en immigration fra land til by, men nogle fortsatte forbi deres egne byer til Europa. Ligesom med jødisk immigration ser vi i dag og vil fremover i højere grad se en stor vifte af forståelser af Islam. Det er en proces, der varer to til tre generationer. Vi kan ikke fastlåse situationen. Alle må indse, at det der gælder i dag, gælder ikke om tre år.

Religionsfrihed i USA og Europa.

Det synspunkt blev fremført angående religionsfrihed, at i USA beskytter man religionen mod staten, mens man i Europa beskytter staten mod religionens indflydelse. Jørgen S. Nielsen understregede, at der er stor forskel på de europæiske samfunds bestemmelser ang. religion og samfund.

Værdier.

Indeholder monoteistiske religioner værdier, som kan bruges i moderne samfund? Jørgen S. Nielsen udtrykte betænkelighed ved den tale om værdier. Hvad skal vi fx forstå ved danske værdier? Hvad er engelske værdier? En undersøgelse i England viste fx, at mindretallene tilsyneladende var dem, som scorede højest mht. de britiske værdier, såsom demokrati og ytringsfrihed.

Tekst og tolkning.

Der er en konstant dialog mellem kilderne og fortolkerne. Fx blev Lignelsen om det store gæstebud (hent dem ind fra gader og stæder) brugt som legitimering af korstog. Det følte ikke så absurd den gang, som det gør i dag. Selv fundamentalister er, selv om de ikke anerkender det, i en dialog med teksten.

Religionens rolle i de kommende år.

Jørgen S. Nielsen gav udtryk for den opfattelse, at sekularismen i disse år svækkes pga. indvandring af etniske grupper med en anden religion end kristendom. Identitetsspørgsmål, som vi troede at have lagt bag os i Europa, dukker nu op igen. På mange måder er vi årtier bag efter udviklingen i England. I England fokuserede man efter 11. september 2001 ikke på truslen fra muslimerne men på truslen fra særlige tendenser og grupperinger inden for islam.

Samtale om aktuelle problemstillinger

Majid Sairafianpour, formand for Dialogforum

Identitetskonstruktioner hos unge med anden etnisk baggrund end dansk. Individet har i dag mulighed for at konstruere sin identitet på mange måder, idet det indgår i mange sociale relationer. Identitetskonstruktioner hos unge med anden etnisk baggrund end dansk sker derfor heller ikke på baggrund af blot ét identitetsgrundlag såsom at være dansker eller tyrker. Unge med anden etnisk baggrund end dansk indgår i mange forskellige sociale fællesskaber, som hver især kræver og tilbyder noget forskelligt. Der synes dog at forekomme nogle begrænsninger for disse unge, idet de må forholde sig til de betydninger, der tilskrives deres etnicitet, fordi der i Danmark på mange områder forekommer en national enhedsforståelse, som inkluderer dansk etnicitet og ekskluderer andre. Dette selvom mange af de unge er født i Danmark, og hvor faktisk kun deres hud eller hårfarve vidner om en anden baggrund end dansk.

Jeg synes, at identitet ikke findes som en kerne i individet, men at det derimod er et resultat af forhandlinger med andre individer samt påvirkninger af det samfund og den kultur, som individet er en del af.

Dette synspunkt er dog ofte ikke det, der fremføres når problemer i tilpasningsprocesser og kulturmøder diskuteres.

Annette Bennedsgaard, præst i Gellerup Kirke og medlem af bestyrelsen for F&R

Klimaet i det danske samfund generelt har ændret sig. De første gæstearbejdere følte sig velkomne, og der var en grundlægende positiv holdning over for dem. I dag er der imidlertid en generel mistænkeliggørelse af nydanskere, flygtninge-indvandrere og muslimer. Man har tænkt – også politisk, at hvis vi lader dem være, så bliver de lige som os. Vi troede, alle folk ville blive vilde med vore værdier, og derfor behøvede vi ikke fortælle dem om vore danske værdier.

Dette dårlige klima hænger sammen med aktuelle integrationsproblemer. Annette Bennedsgaard oplever, at møde mennesker, som tidligere følte sig velkomne, men i dag ikke føler sig godt tilpas og derfor overvejer at flytte fra Danmark af hensyn til deres børns fremtid. Danmark et af de lande, der er allerdårligst til at integrere indvandrere på arbejdspladser.

Der er en lille men problematisk gruppe af nydanskere, som har identitet af at være modborgere. Forældrene lever i fortiden, i flygtningelejr i Libanon. I går aftes gik Annette Bennedsgaard brandvagt i Gellerup, da tre institutioner var søgt nedbrændt af utilpassede unge. Annette Bennedsgaard gik sammen med en arabisk pædagog. Når han havde med de utilpassede unge at gøre, og han sagde det samme som enhver pædagog, så sagde de, han ikke længere var araber, men dansker. For nogle af de unge, er det et plus, jo mere de kan komme på kant med samfundet.

I Gellerup er det vigtigt, at børn og unge får viden om Islam og kristendom. Det er en fælles opgave, at tage fat på religiøse emner uden at blive forkyndende. Det er også en opgave at vise, at der er mange moderate kristne og muslimer, og at mennesker, som føler sig ansvarlige over for Gud mht. fattigdom, miljø og sociale problemer, er en ressource for samfundet.

”Der er ikke brug for en total forståelse, men det er nødvendigt at lære at leve med forskelle”

Fælles drøftelse

Mangler vi at udfolde betydningen af medborgerskab? Hvad må vi være fælles om, og hvad behøver vi ikke at være fælles om? Filosofen Zizec taler om ”Less understanding, more discretion”. Der er ikke brug for en total forståelse, men det er nødvendigt at lære at leve med forskelle.

At bære slør, kan være udtryk for mange ting, bl.a. ungdomsoprør.

I Danmark og vesten har vi i mange år haft en bevægelse i retning af større europæisk fællesskab. Globaliseringen og europæiseringen har imidlertid givet anledning til stærke nationale bevægelser. Der er tale om en reaktion mod de store enheder, som er skabt.

Som følge af globaliseringen ophæves grænser, og måske ser vi i disse år Huntingtons tese blive opfyldt i Danmark.

Der er behov for, at kristne såvel som muslimer med en stærk religiøs identitet ikke kun lever i hver deres parallelsamfund, hvor de oplever at være trygge, men at de bruger noget af deres tid uden for parallelsamfundene.

Vor identitet i dag er en fusion. Der er ingen modsætning mellem en partikulær religiøs identitet og et engagement i det bredere samfund. Det er ikke relevant at skulle vælge mellem forskellige eksklusive identiteter. Nationsideen og dens historie har givet os et mentalt sæt, hvor man kun kan være det ene, og derfor må vælge.

Der er ingen modstrid mellem at være muslim og dansker. Muslimske børn oplæres til at være gode muslimer og gode danskere.

Dansk er afgørende for integration.

Det er ikke kun muslimer, men også kristne, som har et problem i det danske gennemsekulariserede samfund.

Af alle piger på en tyrkisk friskole, er det kun tre piger, som går med tørklæde. Problemet er imidlertid, at mange børn på friskolerne kommer med erfaringer fra folkeskolen, som har givet dem et had over for folkeskolen.

Mange muslimer er nået meget længere med integration end gammeldanskerne er nået mht. at tage imod dem. Hvis vi behandler indvandrere på samme måde som franskmændene, så får vi de samme problemer som man har i Frankrig. Også i kirkerne er der holdninger, som hæmmer integrationen. I kirken må der mindes om ordet ”husk på, at I også selv var fremmede”.

Unge vrede hænger sammen med det, som de ser på TV og internet. Fx krigen i Irak. Der er også sket et forældresvigt i indvandrerkræde.

Spørgsmålet er, om frihedsbegrebet under forandring i disse år i et multi-samfund. Vort gamle frihedsbegreb hører måske til i det homogene samfund. Vi føler, vi er ved at miste noget af vor frihed – i truslen fra Islam. Det gør os usikre. Forandrer muslimernes frihedsbegreb sig også, når I skal tilpasse jer det danske samfund? Fx når det gælder frihed til at skifte religion.

Når der er tale om religionen i det offentlige rum, må vi insistere på faglighed, og ikke bare personlige følelser af sympati og antipati.

Scenen har ændret sig drastisk de sidste 10 år i Århus. Fx er der i dag en overrepræsentation af indvandrere i Århus byråd. Det samme mht. skuespillere. Mange steder er der god gang i brobygningen mellem muslimer og kristne.

At vi kan sidde her og tale om disse vanskeligheder er en meget stor ting. Derfor er der grund til at se lyst på fremtiden.

Paneldrøftelse

Paneldrøftelse med Asmat Mojaddedi, formand for Muslimernes Fællesråd, Inge Lise Pedersen, formand for Landsforeningen af Menighedsråd, Jihad Al Farra, formand for Islamisk Råd og Anders Gadegaard, formand for Danske Kirkers Råd”.

Ordstyrer: Jørgen Skov Sørensen, sekretariatschef for Det mellemkirkelig Råd

Inge Lise Pedersen, formand for Landsforeningen af Menighedsråd

Religion i frihed – frihed i religion

Møde mellem muslimske og kristne ledere, København oktober 08

Jeg vil i mit oplæg skelne skarpt mellem overskriftens to dele. Det er for mig at se to slags frihed der er tale om, og det er to forskellige instanser der skal sikre friheden: Staten skal sikre religionsfriheden, og det kan og skal religionerne ikke blande sig i, mens den menneskelige frihed, der er tale om i anden del, skal etableres eller sikres af religionen. Det kan og skal staten ikke blande sig i. Og med disse indledende sætninger, som for mig er selvindlysende, har jeg sikkert allerede røbet min baggrund i luthersk kristendom.

Men til første del af overskriften. Religion i frihed

Til trods for min antydning af, at religionsfrihed var indbygget i kristendommen, så må man sige, at det har den jo rent historisk ikke været før langt op i tiden. Hvis vi skal holde os til Danmark, ikke før Grundloven 1849. Men siden 1849 har det altså hørt til de grundlovssikrede rettigheder at kunne tænke og tro frit og at kunne forsamles frit, dvs. også frit at kunne forsamles til gudstjeneste inden for forskellige religioner.

Og hvis denne frihed antastes af grupper eller enkeltpersoner, er det staten der skal skride ind og sørge for at religionsfriheden overholdes. Men som kristen eller muslim eller tilhørende en anden religion kan man selvfølgelig være med til at fastholde staten på sit ansvar, og de religiøse samfund kan også påtale, hvis staten ikke gør hvad den skal.

Indtil for ret nylig var det i praksis kun jøder og forskellige kristne kirker, der udnyttede religionsfriheden i Danmark, men globaliseringen og de mange vandringer, der følger med den, har ført til, at stort set alle verdens religioner nu er repræsenteret også her.

Mens vi nok til dels er blinde og døve over for vores egne religiøse ytringer i offentligheden, har vi et skarpt blik og øre for de andres religiøse ytringer. Det kan nemt blive for meget for gennemsnitsdanskere, og så får vi udtalelser som at religionen skal ud af det offentlige rum.

Hvis vi tager den udtalelse helt for pålydende, modsiges den af den grundlovssikrede religionsfrihed, for det hører til den frit at kunne forsamles til offentlige gudstjenester. Hvis man derimod med udtalelsen mener, at der ikke må argumenteres med religion i politiske sager, så er jeg enig. Det er ikke legitimt at begrunde lovforslag religiøst.

Vi kan ikke på den ene side sige hævde, at staten skal sikre religionsfriheden, og på den anden, at en eller flere religioner er overordnet staten, og fx kan overtrumfe landets love. At en religion fx ikke anerkender skilsmisse eller kun giver kvinder personlig myndighed i begrænset grad, kan der ikke argumenteres med i folketingssalen, og det kan aldrig betyde, at dansk lovgivning skal tage hensyn til disse religiøse forskrifter. Problemet er gråzonerne, i form af en række deloffentligheder, bl.a. domstole og undervisningsvæsen, ikke sådan at forstå, at det er et problem, om religioner skal foreskrive noget, for det skal de ikke, men deraf følger ikke, at det er rimeligt at bandlyse ydre religiøse tegn fra disse zoner, hvad enten det er sikhernes turbaner, muslimsk tildækning eller katolske ordensfolk i deres særlige påklædning, eller kristne kors i almindelighed.

Religionen skal ikke ud af det offentlige rum, men tværtimod sættes i frihed. Den eneste begrænsning er hensynet til den offentlige orden og statens sikkerhed, for som allerede sagt flere gange. Vi er her på statens område. Det er staten, der sikrer friheden. Og det er vel at mærke en frihed over for alle religioner, uanset om vi synes om dem eller ej. At vi mener, de skal have frihed til at være der, betyder ikke nødvendigvis, at vi overhovedet mener, der er noget positivt i dem. Religion i frihed forudsætter frisind i betydningen "at det ikke er det som er fælles for parterne, der skal være frihed for, men det, hvori de adskiller sig" (Holger Kjær: Tolerance eller Frisind 1961: 32). Ikke fordi det er hip som hap, hvad man mener, men (med henvisning til Luther) fordi man også skal unde kætteren frihed. Ja, hvis der ikke er frihed for forskellighederne, så er der i realiteten ikke frihed. Det synspunkt står svagt i dag. Vi har svært ved at rumme forskelle.

Frihed i religion

I den anden halvdel af overskriften forlader vi statens område og bevæger os over i religionen – eller rettere religionerne. Dem skal staten holde fingrene fra.

Der må vi specielt som folkekirke med en særlig binding til staten altid være på vagt over for staten. Fx er det jo folketinget, der lovgiver for folkekirkens forhold, men således at staten ikke må blande sig i folkekirkens indre anliggender. Med en skelnen mellem indre og ydre anliggender, der stort set svarer til en skelnen i Kirkeordinansen 1539 mellem Guds og kongens ordinans (dvs. orden), hvor det også indskærpes at kongen ikke må blande sig i Guds ordinans. Virkeligheden er ikke altid så glasklar som denne skelnen er på papiret.

Men jeg vil ikke under dette punkt tale mere om frihed fra staten, men i stedet prøve at sige noget om, hvilken menneskelig frihed, jeg finder i den kristne religion i den udgave jeg kender og er en del af: et grundtvigsk præget hjørne af den danske folkekirke.

"Friheden er aldrig en frihed for mig, for den anden er jo også en skabning, som jeg er. Den enkeltes frihed skal derfor altid implicere et du."

Det er kristendommens påstand, at vi alle er skabt frie og lige. Og at vi er skabt i Guds billede, dvs. med sprog evne og evne til kærlighed, men vi har sat det overstyr, og selv om vi er sandhedssøgende, er vi ikke i stand til ved egen hjælp at genvinde friheden.

Frihed er og bliver et centralt begreb i kristendommen, fordi kristen tro forudsætter frihed. Kun i frihed kan det enkelte menneske sige ja til det ubetingede engagement, som er det, vi kalder tro. Vi kan måske støtte os til den kollektive erfaring og til den historie vi er en del af; den kan bekræfte for os, at vi er på ret vej, men den kan ikke bevise det, og vi kan heller ikke tvinges til at tro. Vi har kun vores egen livserfaring at støtte os til, vores egen erfaring af at indholdet af den kristne tro er relevant, ja afgørende for vores eksistens. Troen må være en fri sag, fordi det er en hjertesag, siger Grundtvig.

Men hvad så med kollisionen mellem den enkeltes frie udfoldelse og medmennesket, næsten?

Friheden er aldrig kun en frihed for mig, for den anden er jo også en skabning, som jeg er. Den enkeltes frihed skal derfor altid implicere et *du*. Og friheden i kristendommen skal holdes sammen med solidariteten med de svage. Folkekirkemedlemmer der var i kirke i søndags fik en påmindelse om denne dimension i dagens prædiketekst.

Der er altså ikke tale om hverken liberalismens eller moderne selvudviklingstankers hævde af den enkeltes frie selvudfoldelse uden hensyn til andre. Frihed er i kristendommen ikke en frihed til at realisere sig selv for enhver pris. At være et kristent menneske er altid også at være et medmenneske. Jeg er først fri, når jeg vil lade min næste, mit medmenneske være fri med mig. Dvs. at frihed altid må være en gensidig frihed. Af den tankegang følger, at frihed i staten, i samfundet, ikke er en grænseløs frihed, men en frihed, der er begrænset af moralens og fornuftens bud om ikke at øve vold mod medmennesket.

Jehad Al Farra, formand for Dansk Islamisk Råd

Islam betyder fred og frihed. Demokratiet er vejen til fred. Der er enkelt og sandt, at de to begreber er uadskillelige. Desuden er fred og frihed stærk bundet til hinanden – man ikke kan nyde fred uden frihed og frihed uden fred. Retten til at udøve sin religion, uanset hvilken, er dermed lænket videre til frihed. Retten til at vælge eller fravælge Gud (Allah) og tro er grundlæggende i Islam, desuden retten til at handle indenfor eller udenfor de rammer som Gud (Allah) har defineret. De er indbefattet i den frihed, som mennesket har, men mennesket står til ansvar for sine valg eller fravælg. Gud har givet mennesket tænkeevne og adskiller mennesket fra de andre skabninger, for herved kan man handle frit efter sine overbevisninger.

Er der så frihed i religion? Er vi født til at være fri? ”Der kan ikke være tvang i trosanliggender.” (Sura 2:256)

Der er nu på det sidste kørt en aggressiv debat med provokative tendenser, som har sat fokus på Islam som frihedsberøvende og antidemokratisk. Dette er ikke tilfældet, og jeg vil citere enkelte oversættelser fra Koranen, hvor det er en klar udtalelse om menneskets frihed:

"Han er den, der har skabt alt på ypperligste måde. Han skabte mennesket af ler, og dets efterkommere af et ekstrakt af en ubetydelig væske. Han formede DET og blæste af Sin ånd (ruh) i DET. Og Han gav JER hørelse, syn og hjerte. Liden er JERES taknemmelighed." (Sura 32:7-9)

"Dette er sandheden fra Herren. Lad den, der vil, tro - og lad den, der vil, afvise at tro." (18:29)

"Vi har visselig vist ham vejen. Om han vil være taknemmelig eller utaknemmelig, er op til ham selv." (76:3)

"I har jeres tro - jeg har min." (109:6)

"Fromhed er - ud af kærlighed til Gud - at give af jeres formue til slægtninge, forældreløse, trængende, vejfarende og tiggere - og til at frikøbe krigsfanger og slaver." (2:177)

"Og hvad kan forklare dig, hvad den stejle vej (til Gud) er? Det er at frigive en slave eller bespise (og vise omsorg for) en trængende i nødens stund, den forældreløse slægtning og den fattige i støvet." (90:12-16)

Men al den frihed indebærer, at man skal stå til ansvar, og ansvaret er pålagt til dem, som er bekendt med Guds (Allahs) ord, har forstået det og handlet i henhold til det:

"Han har gjort jer til Sin arving og stedfortræder på jorden - generation efter generation. Den, der nægter at vedkende sig ansvaret, vil bære ansvars byrde. ... Når regnskabets time oprinder, skal hvert enkelt

menneske stå til ansvar for sine handlinger på jorden." (35:39-45)

"Den, der lader sig vejlede, gør det til sit eget bedste - og den, der lader sig vildlede, går sin egen fortabelse i møde. Ingen sjæl skal bære en andens byrde. Ej heller vil Vi straffe nogen uden forud at have sendt en budbringer." (17:15) (jvf. 28:59 og 6:131-132)

Det andet spørgsmål: Er vi født til at blive frie? Hvis vi er, hvordan kan vi udnytte vores frihed? Hvad betyder det for os? Frihed er fællesnavn for Koranen og Evangeliet.

Retten til religionsfrihed er beskyttet i grundloven såvel som i internationale konventioner. Beskyttelsen omfatter dels en frihed til alene eller sammen med andre at manifestere sin tro gennem gudstjeneste, undervisning og andagt, dels en frihed til at overholde religiøse skikke.

En vigtig - formentlig den vigtigste - del af religionsudøvelsen er knyttet tæt sammen med netop fremsættelsen og modtagelsen af ytringer. Friheden til selv at kunne vælge, hvilke ytringer, man ønsker at fremsætte og modtage, og frihed til faktisk at fremsætte/modtage sådanne ytringer er en forudsætning for at kunne udøve religiøse handlinger i form af adgang til at producere og få eller købe hellige skrifter, adgang til at tale om gud (prædike) og til at lytte til sådan tale. Ytringsfriheden sikrer også muligheden for at blive fri for at modtage ytringer og beskytter dermed også retten til at blive fri for at få tvunget religiøse ytringer.

Religionsfrihed er forbundet med religiøst begrundet diskrimination. Så længe religionsfrihed ikke kommer i strid med landets love og ikke kolliderer med andre borgeres rettigheder, så er der helt klart en menneskeret, som er hverken overflødig eller forældet.

I Dansk Islamisk Råd har vi arbejdet nu i en række år med at præsentere Islam med det mest enkelte billede: Fredens religion. Vi har udgivet DVD'er og flere bøger i kamp mod medier og misforståede tendenser. Vi er meget engagerede i at få tilladelse til at bygge en moské som et symbol på, at Islam nu er en del af samfundet, som vil bidrage positivt til dets udvikling, og som kan bygge bro mellem muslimer og ikke muslimer. Det vil være et varemærke for en bedre tværkulturel forståelse.

Tak for opmærksomhed!

Anders Gadegaard, Domprovst og formand for Danske Kirkers Råd

Frihed i religion:

Jeg vil tage udgangspunkt i det frihedsbegreb, der ligger i religionen. Tro kan kun eksistere i frihed. Sandheden overbeviser kun i frihed. Jesus anvendte ikke tvang, for det vil betyde, at der ikke er tale om tro, men om underkastelse. Enhver form for religiøs tvang fremmed for den kristne tro.

I den kristne tro findes belæg for, at der i andre sammenhænge end den, man selv er rundet af, kan findes gudstro. Dette udtrykkes fx i Johannesevangeliet kap. 4 "Hvor skal man bede til Gud?" Det handler ikke om stedet, men om at bede i Ånd og sandhed. Friheden er det væsentlige – troen kræver frihed. Derfor bør en drøftelse af frihedsbegrebet altid høre med i religionsdialog.

Friheden får konsekvenser for vores måde at leve sammen på. Man skal opføre sig med hensyn og under ansvar. I Paulus' første brev til korintherne kap. 8 (om afgudsofferkød) er der frihed til at tage del i andres kult, men man skal gøre det under ansvar, og det må ikke bringe nogen til fald. Det betyder, at det fx er i orden at tegne, hvad man vil, men man skal holde sig fra det, hvis det bringer nogen til fald.

Religion i frihed:

Der er et samspil mellem trossamfund og stat, for hvis ikke staten er med til at sikre religionsfrihed, må trossamfundene minde staten om den statslige forpligtelse på dette. Jeg er dog enig med Inge Lise Pedersen i, at man ikke må argumentere med religion, da det vil kunne indføre religiøs tvang.

Vi har som trossamfund en forpligtelse til at deltage i det offentlige rum – være opmærksomme på konflikter, der handler om manglen på religionsfrihed både lokalt, nationalt og internationalt. Der, hvor vi har mulighed for at gøre noget, er der, hvor vores egen tro er i flertal. Det er en særlig forpligtelse, og da de kristne er i flertal i Danmark, har de kristne danskere en forpligtelse til at sikre, at religionsfrihed gælder i alle områder af samfundets liv. Her har trossamfund en politisk forpligtelse.

Asmat Mojaddedi, formand for Muslimernes Fællesråd

På trods af religionsfrihed er der ikke en eneste moské i Danmark. De fleste steder, hvor muslimer beder, er i fabrikskældre el.lign. Hvorfor? Københavns Kommune har doneret en grund til moské, men der er hele tiden opstået problemer!
Det er interessant, at reflektere over det, Anders Gadegaard siger om, at majoritetsreligionen har en forpligtelse i forhold til minoritetsreligionerne.

Konferencens tema har ifølge Asmat Mojaddedi fire dimensioner; nemlig religionsfrihed, tilbedelsesfrihed, konversionsfrihed og missionsfrihed. Basalt set er Islam ikke i konflikt med religionsfrihed, og Islams tolerance til andre religioner ses gennem historien. Men enhver religion kan misbruges til undertrykkelse, og ekstremistiske muslimer begår kriminalitet i Islams navn, men disse støttes ikke af lærde muslimer. De store lærde har altid været imod ekstremisme – der er dog undtagelser! Mange kristne har hørt dårligt om Islam, og det er uheldigt. Lad os ikke have fordomme overfor hinanden, men lad dialogen nedbryde fordommen.

Vi har så meget til fælles at mødes om, og Islam er ikke en farlig religion. Islam og muslimer i Danmark vil gerne bidrage, så lad os alle bidrage positivt til det danske samfund.

Fælles drøftelse

I den efterfølgende diskussion blev bl.a. følgende emner bragt op

Frihed og moral.

Frihed begrænses af moralen. Men hvem definerer moralen? Hvad bruger man religion til? Er det et individuelt forhold til Gud eller samfundets vogter/støtte?

Ifølge Inge Lise Pedersen, kan statens moral kun være, hvad der tjener til det fælles bedste. Det er et alvorligt problem i dag, at man tænker mere på sine rettigheder overfor staten end på sin forpligtelse, for man har som borger pligt til at bidrage positivt til staten. Vi henter vores værdier et sted fra. Når vi går i de dybeste lag af værdier i Islam og kristendom (skabelsestroen – at man selv er en skabning, og det er medmennesket også), så er der ikke så store forskelle mellem de to værdisæt. Når det kommer til de konkrete udfordringer, handler det om, hvad der er til almenvællets bedste.

Ansvar for hævde af religionsfrihed.

Det er befriende, at kunne diskutere begrebet om frihed i religion direkte mellem troens folk. Men religionsfrihed er ikke kun et teoretisk begreb, som vi drøfter i en paneldebat. Det er et fælles ansvar for kristne og muslimer verden over at fastholde staten på religionsfrihed.

Asmat Mojaddedi sagde, at de fleste danske muslimer deler denne holdning. Det er problematisk at bruge Saudiarabien og Egypten som eksempler, for her har heller ikke muslimer fuld frihed. Der er for ham at se ikke en religionsteologisk begrundelse for, at en kristen ikke kan tage kors og bibel med ind i et muslimsk land. I Iran findes 4-5 kirker, hvor kirkeklokkerne ringer. Da er man faktisk mere tolerant end i Danmark.

Vejen til Gud.

Er det ikke forkert set fra et kristent perspektiv, når Anders Gadegaard hævder, at gudstro også kan findes i andre sammenhænge, end den man selv er rundet af? Som kristne har vi kun det fulde gudsbillede igennem Kristus, og vi må fremhæve Jesu ord "... fordi du tror på mig".

Anders Gadegaard svarede, at der er mange andre veje til at kende Gud end gennem Kristus – derfor kan man ikke sige, at Kristus er den eneste vej, jf. talen på Areopagos (Apostlenes Gerninger kap. 17). Når Jesus fremhæver "de fremmedes tro" på ham, kunne de tilsyneladende nå frem til den med lynets hast pga. den baggrund, den kultur og den tradition, som de har båret med sig. Det er en anerkendelse af den tro, og hvad der ligger der.

Argumenter i samfundsmæssig debat.

Hvorfor skulle man ikke som kristen kunne deltage i den offentlige debat, hvis man ser friheden beskadiget? Staten skal betragtes med skepsis så længe den opfører sig ordentligt. Og den skal fastholdes på sit ansvar også i forhold til, hvilken slags politik den gennemfører fx asylpolitik, hvor man nok må sige, at der er et spørgsmål i forhold til friheden.

Inge Lise Pedersen bekræfter dette, men man skal ikke bruge religiøse argumenter men ”stats-argumenter”. Selvfølgelig taler man ud fra et værdisæt, som hentes i den religiøse arv, man lever med. Det er den enkelte kristne, som samtidig er borger, der skal sige fra.

Konversionsfriheden.

Hvad skal vi gøre for at sikre den frihed? I det omfang, vi kan sætte stemme på dét, vinder vi også troværdighed i den danske debat.

Asmat Mojaddedi sagde, at der ikke står i Koranen, at der ikke er frihed til at skifte religion. Det er fortolkningen og hadither, der tvister dette. Og han observerer, at i 5. Mosebog er dødsstraf for konvertering.

*”Vi ville stå stærkere,
hvis vi ikke kun
forsvarer vores egne
trofællers
religionsfrihed, men
også går ind og
værner om de andre
trossamfunds
trofrihed”*

Majoritetssamfundets forpligtelse til at værne om minoriteterne.

Vi ville stå stærkere, hvis vi ikke kun forsvarer vores egne trofællers trofrihed men også går ind og værner de andre trossamfunds trofrihed.

Frihedsbegrebet i praksis i Danmark.

I temaet her arbejder vi med et frihedsbegreb, der skrider. Hvis vi siger frihed og lighed i Egypten, må vi også sige frihed i den danske sammenhæng. ”Tro trives bedst i frihed”. Hvad med postulatet ”Tro trives bedst i lighed?” Spørgsmålet til muslimerne er, hvilken optik I ønsker at bruge i forhold til bygning af moskéer i Danmark? Og til lutheranerne: Kan jeres frihedsforståelse også trækkes i retning af lige vilkår? Vil I arbejde for lige vilkår også i forhold til Grundlovens paragraf fire i vores danske samfund?

Anders Gadegaard svarede, at alle kirker i Danmark pt. ikke har ens vilkår men lige vilkår. Det må være et mål, at der arbejdes for ens

vilkår. Der kan stadig være et særligt bånd mellem stat og folkekirke, men det bør være til gavn også for andre trossamfund fx gennem inddrivelse af medlemsbidrag via skatten.

Inge Lise Pedersen vil skelne mellem enshed og lighed. Der er historisk betingede forskelle, men det betyder ikke, at alle trossamfunds medlemsbidrag ikke kan inddrages via skatten.

Omkring moskébyggeri fortalte Jihad Al Farrah, at Dansk Muslimske Union længe har arbejdet med planer om at bygge en moské men forgæves. Det skyldes tekniske problemer og problemerne med kommunikation med politikerne. Der er også uenighed blandt muslimer. Der er en vis politisk modvilje, men muslimerne ønsker en dansk moské og vil gerne bygge den med egne ressourcer.

Asmat Mojaddedi gjorde opmærksom på, at de fleste muslimer automatisk bidrager til folkekirken gennem kirkeskat. Muslimernes Fællesråd har arbejdet med planer om moskébyggeri i to år og ønsker et arkitektonisk ordentligt projekt, der både er ”skandinavisk” og også har et islamisk præg.

Religiøse argumenter.

Hvad er et religiøst argument? Er det en ytring, en idé, en tankegang eller en begrundelse for et lovforslag? Man kan ikke forbyde nogen at ytre sig religiøst – og hvor er det, lukkeloven stammer fra?

Inge Lise Pedersen er enig i afklaringen af begreberne. Og det er interessant med sammenligningen med lukkeloven, som oprindeligt var religiøst funderet, men nu fungerer som en sikring af bl.a. familieliv.

Anders Gadegaard tilføjede, at det tyder på, at der er basis for, at vi sammen kan udtale os om religionsfrihed herhjemme og i verden. Hvis det var muligt i forbindelse med denne conference, ville det være et flot resultat.

Religion og den offentlige debat.

Hvordan påvirker religion den offentlige debat? Og omvendt: Hvordan påvirker den politiske dagsorden religionen?

Frihedsbegrebet er udfordret.

Frihed til at være fri for religion udfordrer den muslimske forståelse af frihedsbegrebet, og religiøs pluralisme udfordrer os alle! På spørgsmålene om der overhovedet i Islam er plads til at være fri fra religion, og om det er tilladt for muslimer at skifte religion er sagen, at mange muslimer anser det at være muslim

ikke bare som en ret men som en moralsk dyd. Og vedr. retten til at skifte religion, kan der henvises til egyptiske tænkere, som tillader, at muslimer uden konsekvenser konverterer til en anden religion.

Asmat Mojaddedi afsluttede med ordene om, at frihed er tæt forbundet med kærlighed og fred. ”Den, som ikke har kærlighed, har ingen tro”. ”Spred fred mellem jer.”

A Common Word i dansk perspektiv

Peter Lodberg, Lektor ved det Teologiske Fakultet i Århus

”A Common Word between Us and You”. Hvordan kan dette brev fra 138 muslimske ledere til kirkelige ledere bruges i en dansk sammenhæng?

Brevet ”A Common Word between Us and You” er som bekendt muslimske lærdes reaktion på pave Benedikt XVI's tale i Regensburg. Brevet blev afsendt d. 13. oktober 2007 og sendt til paven samt en række kristne ledere over hele verden.

Brevet er et interessant eksempel på, hvordan teologi om Gud har aktuell betydning, fordi der er forbundet en virkningshistorie med den måde, vi taler om og tror på Gud. Hvis teologi er at gøre sig overvejelser over, hvad man forpligtende kan sige om Gud, så er brevet et højaktuelt eksempel på, hvad det i dag betyder at have en sund og god teologi, der både forholder sig økumenisk i forhold til andre kirkesamfund og religionsteologisk på baggrund af, hvad andre religiøse traditioner siger om Gud.

Mit udgangspunkt er kristen teologi, og det kan være nødvendigt at understrege, at samtalen om dette brev i almindelighed og religions samtalen mellem kristne og muslimer i særdeleshed kun giver mening, fordi kristne og muslimer sammen med jøder beder til den samme og eneste Gud. Hvis dette ikke var tilfældet, fordi vi skulle bede til forskellige guder, så ville der logisk set ikke være noget at tale eller strides om. Det er bønnens praksis i form af tilbedelse af den ene, sande Gud, der er central for den kristne identitet, og det er monoteismen, der gør samtalen mulig og nødvendig.

Lad mig også betone, at det er godt, at kirke – og religiøse ledere taler og skriver sammen i stedet for at opildne til løsning af religiøse uoverensstemmelser med vold. Jeg ser således brevet som et nødvendigt forsøg på at anvise en anden vej end voldens vej, når der er religiøs strid. Erfaringerne fra voldsanvendelsen efter Regensburg-talen eller karikaturkrisen viser tydeligt, at de muslimske ledere her påtager sig et nødvendigt ansvar.

Det er også godt, at der i brevet bliver refereret til den kristne helligskrift – Biblen – når brevet beskriver den kristne forståelse af Jesus som Messias. Her kan vi i en dansk sammenhæng lære af brevet. For det første har vi – kristne og muslimer – brug for at lære hinandens helligskrift at kende. Vi bør læse helligskrifterne sammen og diskutere udlægninger af henholdsvis Biblen og Koranen, selvom Biblens og Koranens teologiske status er forskellig i de to religioner. For det andet er der brug for at vurdere, om de beskrivelser, vi giver af hinandens tro, svarer til vores egen forståelse. Svarer de beskrivelser, vi finder af kristendommen i de skrifter, der er lagt frem i moskeer, til de kristnes forståelse af deres egen tro? På samme måde må vi kritisk spørge, om den beskrivelse af muslimsk tro, der findes i kirkens materialer, er i overensstemmelse af muslimers selvforståelse. Det betyder ikke, at vi ikke kan være kritiske over for hinanden, men kritikken må hvile på et ordentligt udgangspunkt.

Jeg hæfter mig især ved, at brevet betoner, at den kristne Gud er én. Kristne tror altså ikke på flere end én Gud, og det er væsentligt, at brevet slår denne kendsgerning fast. I tillæg hertil bør det understreges, at når kristne taler om Gud som treenig, så er det for at understrege, at Gud både er kilden til alt liv, er en udfoldelse i sig selv af dette liv og den, som selv kommunikerer dette liv, så andre end Gud selv kan få del i det. I den kristne teologi forsøger vi at indfange den guddommelige virkelighed ved at tale om Gud Fader, Gud Søn og Gud Helligånd. Det bedste – eller mindst ringe – ord, vi kan bruge om forholdet mellem disse tre i én er kærlighed. De tre dimensioner af den ene Gud forholder sig til hinanden ved at give hinanden plads i selvhengivelse og selvopofrelse. Det er væsentligt at understrege, at den kristne gudsforståelse går ud på at understrege, at Gud *er* kærlighed – ikke kun at Gud kræver eller viser kærlighed.

Her er der brug for at tale videre om den kristne og muslimske forståelse af vores tro på den ene Gud. Jeg mangler i brevet fra de 138 muslimske lærde en refleksion over, at Gud også er far, at Gud er kærlighed, og at Gud ubetinget og selvopofrende giver sig selv for os. Gud er ikke kun den fraværende og ophøjede, men også den nærværende og selvhengivende. Gud kræver ikke kun kærlighed af os, men er selv kærlighed. Gud

kræver ikke kun lydighed af os, men er selv lydige indtil døden – ja døden på et kors. Den stedfortrædende kærlighed søger den kristne tro at udtrykke i forestillingen om ikke bare næstekærlighed, men fjendekærlighed. Det er en del af den kristne tro, som ofte volder kristne stort besvær, fordi det udtrykker en radikalitet i omsorgen for medmennesket, som det kan være svært at komme til rette med i praksis. Vi bliver nødt til at udfolde med hinanden, hvad ikke bare næstekærlighed, men fjendekærlighed betyder. Vi skal ikke kun vise kærlighed inden for vores egen nation, etniske gruppe eller religiøse tradition. Her viser kristentroen vejen, men kan ofte have svært ved selv at gå den. Men hvad siger islam om fjendekærlighed? Findes den tanke i Islam? Hvordan er det med kærligheden over for dem, der er uden for umma' en? I kristendommen er det almindeligt at sige, at Jesus er vores første næste – den, som er hos den, der er i nød uanset religion, køn, race, etnicitet eller nationalitet.

I vores kultur har vi forsøgt at oversætte disse overvejelser om næste – og fjendekærlighed i begreber om frihed og lighed. Det gælder ikke mindst religionsfrihed, og det er positivt, at brevet eksplicit nævner religionsfriheden og nødvendigheden heraf. Mener vi det samme med det begreb? I mit univers hænger betoningen af religionsfrihedens nødvendighed sammen med troen på den ene Gud. Gud er selv i stand til at klare sig uden vores indsats. Gud fejler ikke, selvom vi fejler. Guds eksistens er uafhængig af vores tro på Gud. Den engelske ærkebiskop Rowan Williams har sagt det på den måde, at Gud ikke har brug for, at vi forsvare Guds interesser. Det klarer Gud selv. Religionsfriheden holder os fast på, at vi ikke forfalder til at ville begrænse andres frihed ved at handle politisk og religiøst i Guds navn på en undertrykkende facon over for andre. Den ene og evige Gud behøver ikke beskyttelse gennem vores indsats eller taktik. Hvis vi alligevel forsøger, så forveksler vi menneskelig magt med guddommelig magt. Dermed ligger vejen åben for den religiøst motiverede vold, og der er alt for mange eksempler i kristendommen og Islams historie på, hvordan det er let at glemme, at troens sværd netop er troens sværd og ikke soldatens sværd.

Lad mig slutte med at opfordre til et fælles studiearbejde om, hvordan det kristne sprog om fjendekærlighed, Gud som kærlighed og Kristi selvopofrende kærlighed svarer til Koranens sprogbrug og muslimsk praksis. Det kunne vi kristne sikkert lære meget af – og forhåbentligt også interesserede muslimer i Danmark.

Naveed Baig, hospitalsimam og næstformand i Islamisk Kristent Studiecenter

Jeg vil gerne trække nogle praktiske eksempler frem på, hvad brevet "A Common Word" har betydet på danske grund, men først og fremmest sige, at jeg ser svaret fra Danske Kirkers Råd som et meget modigt brev. Det kan bruges internationalt til at bygge bro mellem Danmark og den muslimske verden. Brevet er ikke et politisk argument men et teologisk dokument, som handler om;

1. Kærlighed til Gud
2. Naboskab

Det er positivt overraskende, at brevet kommer i en tid, hvor man har en stor uro i verden. Det er en svær tid for både muslimer og kristne, og derfor er det særligt modigt.

Hvad har teksten betydet i Danmark?

Her ved 1-års jubilæum for brevet har man afholdt en konference i Cambridge, hvorfra det anbefales, at man i fællesskab arbejder med "Scriptural reasoning og scriptural studies" for på den måde at udtrykke anerkendelse og ligeværd.

På græsrodsplan behøver man ikke imamer og biskopper, til at anbefale dette, for det sker allerede. Der er fx blevet opstartet en koransk-bibelsk studiegruppe, med udgangspunktet: Vi anerkender hinandens tekst som sandhed. I denne gruppe arbejdes der bl.a. med bibliodrama, hvor man tager udgangspunkt i fælles historier, som man gennemspiller. Dette viser en anerkendelse af den andens skrift og ligeværdighed over for Gud. På græsrodsplan har man rykket sig meget hurtigere end i folkekirken og i mere etablerede muslimske regi. Brevet giver således håb ved at påpege anerkendelse af hinandens tekster.

Den engelske ærkebiskop Rowan Williams holdt for nyligt en forelæsning, hvor han kom ind på emnet om en fælles gudsforståelse, hvor han fortalte, at treenighedsmotivet kunne forstås metafysisk. Det er ikke noget nyt, at vi har en fælles gudsforståelse.

I de muslimske lande har der ikke været så mange lokale initiativer, og brevet er ikke lige så kendt, men jeg er optimistisk omkring religion i frihed og frihed i religion. Det er vigtigt, at man som religiøst menneske lægger vægt på det, der binder os sammen fx kærligheden, og brevet og lignende initiativer kan netop være med til at binde os sammen.

Fælles drøftelse

I den efterfølgende diskussion blev bl.a. følgende emner bragt op

Grænser for enighed.

Skal vi være enige om alt? Fx i forhold til, at begrebet fjendekærlighed ikke er nævnt i brevet. Betyder det, at vi skal have fuldstændig samme opfattelse, og kan vi kommunikere, hvis den muslimske opfattelse er en smule anderledes? Er frihed et resultat af en tolkning af kristendommen eller af sekulariseringen i Europa? Peter Lodberg svarede, at vi ikke skal være enige om det hele, og at det, vi er uenige om, bør være genstand for samtale. Mht. sekularismen mente Peter Lodberg, at kristendommen kan lære noget af det, der sker udenfor troens og teologiens snævre grænser. Hvis troen skal have gyldighed for os og vores børn, skal vi ikke bare reproducere, men nyskabe og fortolke forståelse også i dialog med det, der ligger uden for teologien og troen.

Samme Gud.

Kan en samtale holdes åben, selvom man ikke siger klart, at det er samme Gud, vi beder til? Muslimer er ikke i tvivl om, at det er samme Gud, men er det ikke bemærkelsesværdigt, at Gud, hvis det er den samme for begge religioner, så modsiger sig selv i sine åbenbaringer?

Peter Lodberg mente, at det er her i dette spørgsmål, at troen stiller sig i forhold til teologien. Teologien er de menneskelige forsøg på at nævne det unævnelige. En teolog i en religionsdialog må spørge sig selv: "Er jeg blevet muslim eller ej?" Der er en åbning mellem troen og teologien, og som kristen teolog vælger man døren ind til den kristne tro.

Er koran og Islam blevet overflødige?

Har man efter muslimernes mening strakt sig langt for at nå til den fælles grund? Næsten så langt, at Islam og koran er overflødiggjort?

Naveed Baig kommenterede dette ved at sige, at der jo for så vidt ikke var noget nyt i brevet, da både naboskabsprincippet og det dobbelte kærlighedsbud altid har været kendt. Det nye er, at det kommer på dette tidspunkt, og at det bliver til noget praktisk. Islams budskab kom som en fortsættelse og fuldendelse af tidligere åbenbaringer; både som en advarsel og som noget, der bringer gode nyheder. Det var en opsamling af tidligere budskaber. En opsamling og en evaluering.

Samme Gud, treenighed og foranderlighed.

Forfatteren til brevet tror på en og samme Gud. Hvorfor så understrege treenigheden som det grundlæggende i forhold til dialogen? Er Gud ikke større end Islam? Er Gud ikke større end Kristus?

Til dette svarede Karsten Nissen, at Gud er større end religionerne. Ingen kender Gud til bunds. Som kristne tror vi, at Gud har givet os et billede af sig selv som kærlighed gennem Kristus. Det, der skal diskuteres i en dialog, er, hvordan vi tror denne Gud. Treenighedslæren bygger på det, at Kristus er Gud, og at Gud viser sin fjendekærlighed gennem Kristi død på korset: "Tilgiv dem, for de ved ikke hvad de gør," siger Jesus. Vi skal respektere hinandens gudsbillede og ikke gå ind i den blindgyde det er, at diskutere, om vi har samme Gud. Muslimerne kalder ikke den kristne for vantrø, for de har en respekt for den troende. Det samme bør gælde den anden vej, men det er væsentligt for os kristne, at Kristus er Gud, og derfor er det der, vi bør begynde dialogen.

Peter Fischer-Møller supplerede og sagde, at Gud selvfølgelig er større end kristendommen, og Gud er større end Islam. Det, der er afgørende i vores måde at tale om Gud på, er, at Gud går ud over vores begreber om foranderlighed. Der er en udvikling i vores forståelse af Gud. Vi kommer aldrig til at kunne definere Gud, og Gud er en levende Gud i forandring. Hvordan forholder muslimerne sig til tanken om Gud som en Gud i forandring?

Religion/den religiøse.

Vi skal i denne drøftelse være opmærksomme på, om vi diskuterer muslimer eller Islam, om vi diskuterer kristne eller kristendom. Kristendommen har fx ikke patent på næstekærligheden. Vil vi opnå en fælles Gud? Naveed Baig svarede på dette med et citat: "Elsk verden, som du elsker for dig selv". Her er der ikke kun tale om den direkte nabo, men det drejer sig om hele verden.

Og Peter Lodberg supplerede og rundede af: Jeg var med på den første konference i Nyborg, og siden er vi gået frem med 7-mile skridt, fordi vi nu tør italesætte vores ligheder og forskelle. Jürgen Habermas sagde: "Jeg tog fejl, da jeg troede, at verden kun udviklede sig i retning af det sekulære samfund. Det udvikler sig i retning af det postsekulære, for religionerne er kommet tilbage. En udfordring til samfundet og til religionerne: Hvordan lærer vi at tolerere det, vi afviser. Der er vel kun samtale til at kunne afgøre det."

Respons fra arbejdsgruppen om ytringsfrihed

Jørgen Skov Sørensen, sekretariatschef i Det mellemkirkelige Råd

Om hovedkonklusionerne

Vi taler nu mere frit til/med hinanden og tør italesætte mere vanskelige problemstillinger.

Et af de store emner handler om ytringsfrihed, og der blev sidste år nedsat en arbejdsgruppe, som skulle arbejde feltet ytringsfrihed.

De har udarbejdet et stykke papir – ikke endeligt papir, men skal bare bruges til inspiration og som udtryk for, at der i arbejdsgruppen er opnået enighed.

Holdningsmangfoldighed:

Der er enighed om, at definitioner og svar (fx hellighed, krænkelse m.v.) afhænger af de traditioner, man står i. Den offentlige debat i Danmark anerkender ikke altid tilstrækkeligt denne mangfoldighed, og den kommer heller ikke til udtryk i såvel verdslige som gejstlige indlæg i medier.

Der kaldes på en større forståelse for og anerkendelse af, at der er en stor mangfoldighed i forståelsen af, hvad hellighed og krænkelse er.

Mennesket som historisk væsen:

Inden for de enkelte traditioner er der forskel på, hvordan man forstår hellighed og krænkelse. Blandt indvandrer-kristne og muslimer (hovedsagligt) var der utilfredshed med de fremstillede sandaler med billeder af Jesus. Dette viser en holdningsforskellighed. På samme måde er der også forskel på, hvordan muslimer ser på hellighed og krænkelse.

Evne til empati og vilje til dialog:

Hvordan vi forholder os til situationen beskrevet ovenfor?

Der mindes om, at ytringsfrihed egentlig var en beskyttelse af mindretallets ret til at udtale sig overfor flertallet. Dette var oprindeligt intentionen. Det er et faktum, at der er større religiøs og kulturel mangfoldighed i vort samfund i dag, end det var tilfældet for bare 50 år siden. Et skel går mellem dem, der prøver at forstå, hvorfor noget kan være religiøst krænkende for andre, og dem, der ikke prøver.

Konklusion:

Ytringsfriheden skal ikke fjernes eller begrænses. Men ytringsfriheden bør forvaltes under ansvar for hinanden. Det handler i bund og grund om at opføre sig ordentligt.

Respondenter

Isa Kuyucuoglu, leder af Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse

Set i et globalt perspektiv mente religionssociologer i moderne tidsalder, at religionen ville miste sin betydning i modernitetens tidsalder, men dette har vist sig ikke at være tilfældet. Religionen kan stadig spille en stor rolle for individet og samfundsordenen. Religionen kommer igen, og vi vil komme til at opleve en religionens genkomst, for mennesket har behov for en individuel spiritualitet.

Udvikling i dag viser, at det er uundgåeligt at møde et kulturmøde i dag i forhold til tidligere

tider, og det kan vi takke globaliseringen for. Vi står i et kulturelt supermarked. Der findes ikke en ensartet religiøsitet i samfundet. Menneskers religion er påvirket af den tid og det samfund vi lever i. Det handler om mennesket som socialvæsen. Man kan ikke undgå at blive påvirket.

Man er således nødt til at se på, hvordan andre ser på verden. Det hænger sammen med afsnittet om empati. Hvis man siger, at ”min sandhed er bedst”, må man samtidig se på, hvordan andre mennesker, der siger det samme, men mener noget andet, og man må se på, hvordan de oplever verden – ellers vil man ikke kunne forstå hinanden. Mennesket er en repræsentant for Allah på jorden, og derfor har man frihed til at udtrykke sig frit. Fokus bør derfor være: Ønsk for andre, hvad du ønsker for dig selv.

Peter Götz, Danske Kirkers Råd, Missionsforbundet

Det er selvmodsigende, at det religiøse og ytringsfriheden støder sammen, for ytringsfriheden bygger på lige ret til at leve, tænke og tro. Vi har indset, at uanset hvad der siges, kan der ikke røres ved vores Gud eller vores tro. Men troen indebærer en skrøbelighed, fordi den ikke lader sig bevise eller modbevise. Vores livssyn og overbevisning er så vævet ind i vores opvækst, at vi ikke kan adskille os selv fra vores tro. Derfor er vi sårbare overfor hån og latterliggørelse.

Ytringsfriheden som en logisk konsekvens af skabelsestroen skal ikke fratages os. Men når den bliver et religiøst begreb i sig selv, så bliver det religiøst, og så er vi tilbage i en religionskrig. Der er derfor brug for, at alle parter forvalter ytringsfriheden med empati. Vi må som brugere af ytringsfriheden lære at forstå, at der er grænser. Man bør ikke overskride andres grænser religiøse som ikke-religiøse – heller ikke i ytringsfrihedens navn.

Drøftelse

I den efterfølgende diskussion blev bl.a. følgende emner bragt op

At gøre det konkret – en kunstudstilling.

Hvad vil det konkrete være? Hvad vil det fx betyde for kunstudstillingen? Mange steder ser man ting, som kan virke krænkende på en kristen, men er det mere i orden, fordi kunstneren fx kommer fra en kristen kulturkreds?

Peter Götz svarede, at det er konteksten, der kan være med til at bestemme, hvad man kan og skal gøre. En kunstudstilling er noget, som man frivilligt vælger at gå ind til, men man skal være mere varsom i forhold til TV, som har en public service forpligtelse.

Jørgen Skov Sørensen tilføjede, at det handler om empati, og Jyllandspostens ”stunt” var langt fra empatisk. Isa Kuyucuoglu mente, at det selvfølgelig er i orden at kritisere noget, men flertallet af muslimer accepterer ikke hån af profeten Muhammed. Der har tidligere været tegnet mindre tegninger af profeten, og det er for så vidt i orden, men det er en forhånelse at afbillede ham med en bombe i turbanen.

Kritik.

Er det generelt i orden at kritisere?

Det kom der flere bud på. Bl.a.

- ”Lad kunsten være. Vi skal ikke have censur, så kan vi hellere kritisere bagefter, men det er noget andet med aviser og TV. Kunsten skal dog tjene kunstens sag og ikke blot være en provokation.”
- ”Det handler om kultur. Man kan ikke finde homogene muslimer eller homogene kristne. Der var mere ståhej i Mellemøsten end i Danmark efter karikaturkrisen, og det er fordi kulturen er forskellig.”
- ”Islam kan sagtens kritiseres. Det kan man også læse i Koranen. Reaktionen kommer af forhånelser. Tegningerne har også ført gode ting med sig. Bl.a. at vi kan sidde her i dag og diskutere. Muslimer har også forskellige meninger om alting.”
- ”Tegningerne var en bestilling – det skal man huske. Og det er moralsk problematisk, at man lader forhånende tegninger bestille. Jeg følte mig krænkede, men det er jo ikke *min* profet, der blev tegnet. Det bliver ikke Muhammed af, at man tegner en mand og skriver Muhammed nedenunder! Dansk lovgivning giver frit lejde til ytringsfriheden, men jeg er enig med talerne her om, at der bør være en form for grænse.”
- ”Når man taler om ytringsfrihed, bliver det ofte forbundet med karikaturkrisen, og mange er naturligvis blevet såret. For mig er det ikke et spørgsmål om religion, men et spørgsmål om forfølgelse af en

minoritet. Det kan være farligt på den måde at lægge en hel gruppe for had. Blasfemi-paragraffen har i virkeligheden ingen funktion! Hvorfor reagerer Folkekirken ikke? Man bør tænke over det og holde fast i vigtigheden af at have sådanne regler – for at undgå forfærdelige følger. Det handler ikke om religion, men om at behandle hinanden ordentligt.”

- ”Det er forkert, at paragraffen ikke virker. Rigsadvokaten mente ikke, at det var alvorligt nok. Paragraffen er ikke for at beskytte følelser eller vor Herre, men for at beskytte os mod vold og ufred. Derfor står den i kapitlet om samfundsfreden.”

Drøftelse af Basis for Kristent Muslimsk Samtaleforum

Styringsgruppen fremlagde et forslag til et grundlag for KMS’ arbejde. Dette basisdokument er et forsøg på at formulere, hvor vi er henne i processen. Det skal ikke som sådan vedtages men gerne danne grundlag for en fælles drøftelse.

Der var enighed om, at det er nyttigt at forsøge at formulere, hvad det er, dette forum er i gang med for at have en ramme om det anliggende, vi har sammen.

Der blev fremsat forskellige ændringsforslag primært af sproglig og grammatisk karakter, og dokumentet findes i sin nuværende form sidst i denne rapport.

Fremtidige opgaver og tiltag

Siden sidste konference har der eksisteret en arbejdsgruppe om ytringsfrihed, der har været samlet tre gange, en styringsgruppe, der har holdt fem møder, og desuden har der været afholdt en studietur til Istanbul med 13 deltagere.

Denne konference kom med følgende ideer til det fremtidige arbejde:

- Forfulgte minoriteter kunne tages op i en arbejdsgruppe
- Initiativ til at gå dybere i en teologisk samtale med fælles læsninger fra skrifterne. En mulighed kunne være et seminar, hvor kristne og muslimske ledere sammen kunne læse tekster.
- Udvalg, som drøfter forhold vedr. konversion
- Læsning af hinandens forskellige skrifter og prædikener – altså både hermeneutik og homiletik. Derved får vi både den teologiske og den praktiske side med.
- Udvalg til at reagere på lokale begivenheder – aktivering af muslimer og kristne, som befinder sig i forskellige lokalsamfund med de begivenheder, der måtte finde sted dér. Som eksempel blev nævnt et kristent-muslimsk initiativ på Nørrebro i forbindelse med Moses Hansens besøg.
 - Dette kan dog sikkert ikke organiseres herfra denne konference, men KMS kan opfordre til og bakke op om sådanne initiativer.
- Græsrodsinitiativer kan bakkes op af og kobles til netværket her.
- Seminar om, hvordan religion kan bruges til at modvirke volden i samfundet

Konferencen kom endvidere med følgende ideer til tema:

- Dette blev en meget teologisk drøftelse, og mange muslimer er generelt bedre praktikere end teoretikere, og derfor ville det være en ide med religionsdialog i praksis
- Vi skal ikke give op overfor den teologiske drøftelse. Hvis vi ikke har kompetencer herhjemme, kunne vi vel hente hjælp udefra.
- Vi kan godt hente hjælp udefra. Den teologiske drøftelse er vigtig. Kan vi mønstre ressourcer til både det praktiske og det teoretiske?
- Der bør være en balance. Vi kunne tale om dia-praksis, som også ville kunne drøftes teoretisk.
- Vi skal planlægge på lidt længere sigt, så vi allerede nu kender formen til om to år
- Det er ikke formålstjenligt at få folk udefra, da det skal tage udgangspunkt i de ledere, der er i Danmark i dag. Og hvis det betyder, at de kristne må skære lidt ned på det teologiske, so be it
- Hvis vi skal videre i en forståelse af hinanden, er det vigtigt at vide, hvad den anden står for, hvorfor vi bliver nødt til at have den teologiske vinkling. Et sted, hvor vi kan møde hinandens praksis og samtidig have teologien med, er i Berits forslag om hermeneutik og homiletik
- En gruppe kunne forberede noget sådant på forhånd og rapportere på den kommende konference
- Skal disse konferencer finde sted hvert år?

- Samtalerne er hele tiden blevet bedre og mere intense, og det vil derfor være hensigtsmæssigt med en årlig konference – også fordi vi lærer hinanden at kende og derfor får en mere gunstig dialog
- Burde vi måske skære ned til en hel dag – der er et relativt stort frafald?
- Det løser ikke problemet, at skære ned i tiden. Der vil altid være nogen, der alligevel ikke kan eller som skal gå før tid.
- Det er vigtigt for det sociale m.v. at vi er sammen om aftenen også – spiser sammen m.v.
- Vi holder konferencen i Istanbul næste år – Torsdag til søndag

Nedsættelse af styringsgruppe

Den nuværende planlægningsgruppe havde følgende forslag, som blev godkendt af konferencen:

Kristne:

1. Annette Bennedsgaard
2. Kåre Schelde
3. Erling Tiedemann
4. Leif Vestergaard
5. Repræsentant for Landsforeningen af Menighedsråd

Muslimer:

1. Sami Kucukakin
2. Majid Sairafianpour
3. Fatima Zahra Bellaoui
4. Muhammed Attia
5. Repræsentant for Muslimernes Fællesråd

På vegne af Dialogforum indbød formand Sami Kucukakin til at være værter for konferencen i 2009.

Pressemeddelelse

Gennemgået, rettet og vedtaget!

Afslutning

På vegne af styringsgruppen takkede Sami Kucukakin deltagerne for deres engagerede deltagelse i konferencen. Han takkede desuden konferencens bidragsydere samt Niels Underbjerg og alle de fra Fredens Kirke, som havde medvirket til, at konferencen kunne gennemføres.

Pressemeddelelse

Pressemeddelelse

Tredje konference for kristne og muslimske ledere i Danmark

25 muslimer og 25 kristne var den 24. – 25. oktober 2008 samlet til den tredje konference for kristne og muslimske ledere. Konferencen fandt sted i Fredens Kirke i København. Blandt deltagerne var fire biskopper fra folkekirken, den katolske biskop i Danmark, en række ledende imamer og ledere fra kristne og muslimske trossamfund og organisationer, herunder de to nye muslimske paraplyorganisationer. Formålet med konferencen var at styrke relationerne og at fremme samtalen mellem muslimske og kristne ledere på nationalt plan.

Konferencens tema var ”Religion i frihed - frihed i religion”. Det blev drøftet, hvordan globaliseringen og den større religiøse mangfoldighed i Danmark udfordrer forståelsen af frihedsbegrebet både hos muslimer og kristne. Forståelsen af religionsfriheden i forhold til en række konkrete udfordringer som for eksempel religionsskifte, vilkår for religiøse mindretal nationalt og internationalt, moskebyggeri og religion i det offentlige rum og i den politiske debat var genstand for en åben drøftelse.

En rapport fra en arbejdsgruppe om ytringsfrihed, nedsat på sidste konference, blev fremlagt. Rapporten konkluderede at, der ikke er behov for begrænsninger af retten til frit at kunne ytre sig, men snarere behov for opmærksom, empatisk og dialogisk forvaltning af ytringsfriheden. Debatten afspejlede, at der både fra kristen og muslimsk hold var fuld opbakning til ytringsfrihed.

I 2007 sendte 138 muslimske lærde et åbent brev ("A Common Word") til lederne af de kristne kirker i verden. Brevet indeholdt en invitation til samtale og samarbejde. Konferencen drøftede de nationale konsekvenser af dette brev.

Biskop Erik Norman Svendsen, København, gav udtryk for, at han fandt det afgørende vigtigt, at dette samtaleforum eksisterer og fungerer. "Første gang var et forsøg, anden gang en naturlig fortsættelse af forsøget, tredje gang er det fælles samtaleforum allerede lidt af en institution. Ja, en nødvendig institution i vores fælles liv som religiøse ledere i Danmark."

Konferencen var præget af gode samtaler, hvor der fra både muslimsk og kristen side blev talt meget åbent også om vanskelige og sensitive emner, som tegn på, at der nu er opbygget et tillidsfuldt forhold. Konferencen var enig om at mødes igen i efteråret 2009.

Yderligere information og baggrundsmateriale kan hentes på hjemmesiden for stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde <http://www.religionsmoede.dk>. Henvendelser vedrørende konferencen stiles til generalsekretær i Folkekirke og Religionsmøde, Berit Schelde Christensen.

Appendiks: Rapport fra arbejdsgruppen om ytringsfrihed

Baggrund og proces

Arbejdsgruppen blev udpeget efter anbefaling af den anden konference for kristne og muslimske ledere i Danmark, september 2007.

Gruppen har afholdt to arbejds møder samt et sammenfatningsmøde i den mellemliggende periode. Møderne har fundet sted den 28. november 2007, den 23. januar 2008 og den 18. juni 2008, hver gang på Folkekirkens mellemkirkelige Råds sekretariat på Frederiksberg. Der foreligger referater/notater fra disse møder. Nærværende opsamling bygger på referater fra de to første møder i arbejdsgruppen.

Deltagere

Arbejdsgruppen har været sammensat med repræsentanter fra såvel muslimsk som kristen side. Følgende var udpeget til at deltage:

Fra muslimsk side:

- Imam Khademi
- Jihad Al Farra
- Isa Kuyucuoglu

Fra kristen side:

- Inge Lise Pedersen
- Peter Götz
- Jørgen Skov Sørensen

Berit Schelde Christensen har fungeret som sekretær for gruppen men har også deltaget i gruppens debatter.

Arbejdsprocessen har ikke været optimal, da ingen af de tre møder har kunnet samle samtlige gruppemedlemmer. Således har der til alle møder været en overvægt af kristen repræsentation.

Mandat og grundlag

Arbejdsgruppen har haft et bredt, men derfor også et relativt svagt mandat, nemlig dette at arbejde videre med temaet 'Ytringsfrihed' i lyset af diskussionerne ved den anden konference for kristne og muslimske ledere i september 2007. På denne baggrund besluttede arbejdsgruppen på sit første møde at udarbejde "et indspil" til konferencedeltagerne ved den planlagte kristen-muslimske konference i 2008. Gruppen har grundlæggende arbejdet ud fra formuleringerne vedr. ytringsfrihed, som de findes i Danmarks Riges Grundlov § 77, der er formuleret således:

- *Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingen sinde på ny indføres.*

Endvidere har arbejdsgruppen konsulteret Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, der i Artikel 10, stykke 1 og 2, formulerer sig om ytringsfrihed således:

- *Stk. 1. Enhver har ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker, uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser. Denne artikel forhindrer ikke stater i at kræve, at radio-, fjernsyns- eller filmforetagender kun må drives i henhold til bevilling.*
- *Stk. 2. Da udøvelsen af disse frihedsrettigheder medfører pligter og ansvar, kan den underkastes sådanne formaliteter, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, for at forebygge uorden eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden, for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder, for at forhindre udspredelse af fortrolige oplysninger, eller for at sikre domsmagtens autoritet og partiskhed.*

Temaer i arbejdet

Arbejdsgruppen har ud fra dette mandat og grundlag beskæftiget sig med en række temaer, som nedenfor meget kort ridses op og følges af tre ”erkendelser”.

Holdningsmangfoldighed

Arbejdsgruppen finder et systematisk arbejde om temaet ”ytringsfrihed” i en religiøs (i gruppens tilfælde en kristen-muslimsk) sammenhæng væsentligt. Spørgsmål om hvad ”hellighed” er, og hvad ”krænkelser” indebærer, er afgørende, men definitioner og svar afhænger af de religiøse og kulturelle traditioner, som er fremherskende for det enkelte individ, på samme vis som den enkeltes sociale og eksistentielle historie er også væsentlige.

- Den offentlige debat omkring ytringsfrihed i Danmark synes ikke i tilstrækkelig grad at anerkende en sådan mangfoldighed i baggrund og eksistential forståelse af ”hellighed” og ”krænkelser”. Dette gælder såvel sekularister som religiøse debattører. Moderate religiøse grupper og individer har en forpligtelse til at lade deres stemme høre.

Mennesket som historisk væsen

Der er grundlæggende forskelle mellem verdensforståelsen i islam og den kristendom, som er præget af modernitet: Adskillelsen mellem det sekulære og det hellige i kristendommen står overfor Islams helhedstænkning. Heller ikke inden for de enkelte religiøse traditioner finder vi imidlertid enighed omkring forståelsen af ”hellighed” og ”krænkelser”. Tradition og teologi spiller en afgørende rolle herfor i den kristne tradition, ligesom den muslimske tradition indeholder meget forskellige holdninger til elementer af ytrings- og religionsfrihed.

- Også indadtil i de enkelte religiøse traditioner må vi anerkende, at vi som medlemmer af den globale kristne familie eller som del af den muslimske ummah repræsenterer holdninger og synspunkter, som er afhængige af vores kulturelle, sociale og eksistentielle sammenhænge. Mennesket er et historisk væsen og religiøse mennesker er præget af holdningsmangfoldighed.

Evne til empati og vilje til dialog

Danmarks lange og stærke tradition for individets religiøse frihed generelt og ytringsfriheden specifikt er prisværdig og vigtig i et moderne samfund. Man skal imidlertid huske på, at frihedsrettighederne, som de er formuleret i Danmarks Riges Grundlov, oprindeligt blev formuleret ud fra en vilje til at beskytte mindretallets ret til at ytre sig frit overfor flertallet – et ønske om mindretallets mulighed for at komme til orde. Af en række sekularister og religiøse debattører bruges begrebet om ytringsfrihed i dag først og fremmest som majoritetens ret til at hævde sig overfor minoriteterne. Grundloven sikrer imidlertid såvel minoritetens som majoritetens ret til at ytre sig.

- Det er et faktum, at der er større religiøs og kulturel mangfoldighed i vort samfund i dag, end det var tilfældet for bare 50 år siden. Danmark står som samfund i en ny situation, som kræver opmærksomhed, evne til empati og vilje til dialog - også gensidig kritisk dialog, som grundloven ikke har til opgave at begrænse. Et skel går mellem dem, der prøver at forstå, hvorfor noget kan være religiøst krænkelende for andre, og dem, der ikke prøver.

Konklusion

Retten til at ytre sig frit er en grundlæggende rettighed i Dansk tradition. Ytringsfriheden er lovfæstet men er samtidigt – juridisk set – ikke fuldstændigt uden grænser. Ytringsfriheden er i Danmark begrænset af en række andre love og paragraffer – herunder blasfemiparagraffen – således som det også indikeres i såvel

Grundloven som Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (jf. ovenfor). Det betyder imidlertid ikke, at man ikke også kan anlægge en etisk synsvinkel eller en politisk synsvinkel på diskussionen om retten til at ytre sig frit.

- Der er på dette grundlag ikke behov for yderligere begrænsninger af retten til frit at kunne ytre sig, men snarere er der behov for opmærksom, empatisk og dialogisk forvaltning af ytringsfriheden.

Appendiks: Basis for KMS

KMS er et netværk for kristne og muslimske ledere, som er udsprunget af en række årlige konferencer siden 2006.

KMS' formål er at fremme den fælles religionssamtale og værne om og bidrage til udviklingen af det danske samfund som et demokratisk og inkluderende samfund.

KMS' mål er

- at etablere kommunikationskanaler, netværk og relationer, præget af åbenhed og tillid mellem kristne og muslimske ledere
- at identificere, analysere og bearbejde spændingsfyldte problemstillinger
- at tage initiativer hvor kristne og muslimer i fællesskab kan bidrage til samfundets positive udvikling

KMS' mål søges opnået gennem forskellige former for samvær, samtale og samarbejde mellem kristne og muslimske ledere såsom fælles arbejdsgrupper, seminarer, konferencer, studierejser, udgivelser, pressemeddelelser mv.

KMS består af ledere fra kristne og muslimske trossamfund, organisationer, foreninger mv. i Danmark, som kan tilslutte sig KMS' formål og mål.

Ved den årlige konference nedsættes en styringsgruppe, som bl.a. planlægger den kommende konference.

Ved konferencer og andre aktiviteter tilstræbes ligelig deltagelse af kristne og muslimer.

Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmøde
Det Teologiske Fakultet
Tåsingegade 3
8000 Århus C
Tlf. 89423314
www.religionsmoede.dk
mail@religionsmoede.dk

Denne rapport må kun gengives med tydelig kildeangivelse.
Flere eksemplarer kan rekvireres fra Folkekirke og Religionsmødes sekretariat.

ISBN: 87-991791-2-1

www.religionsmoede.dk